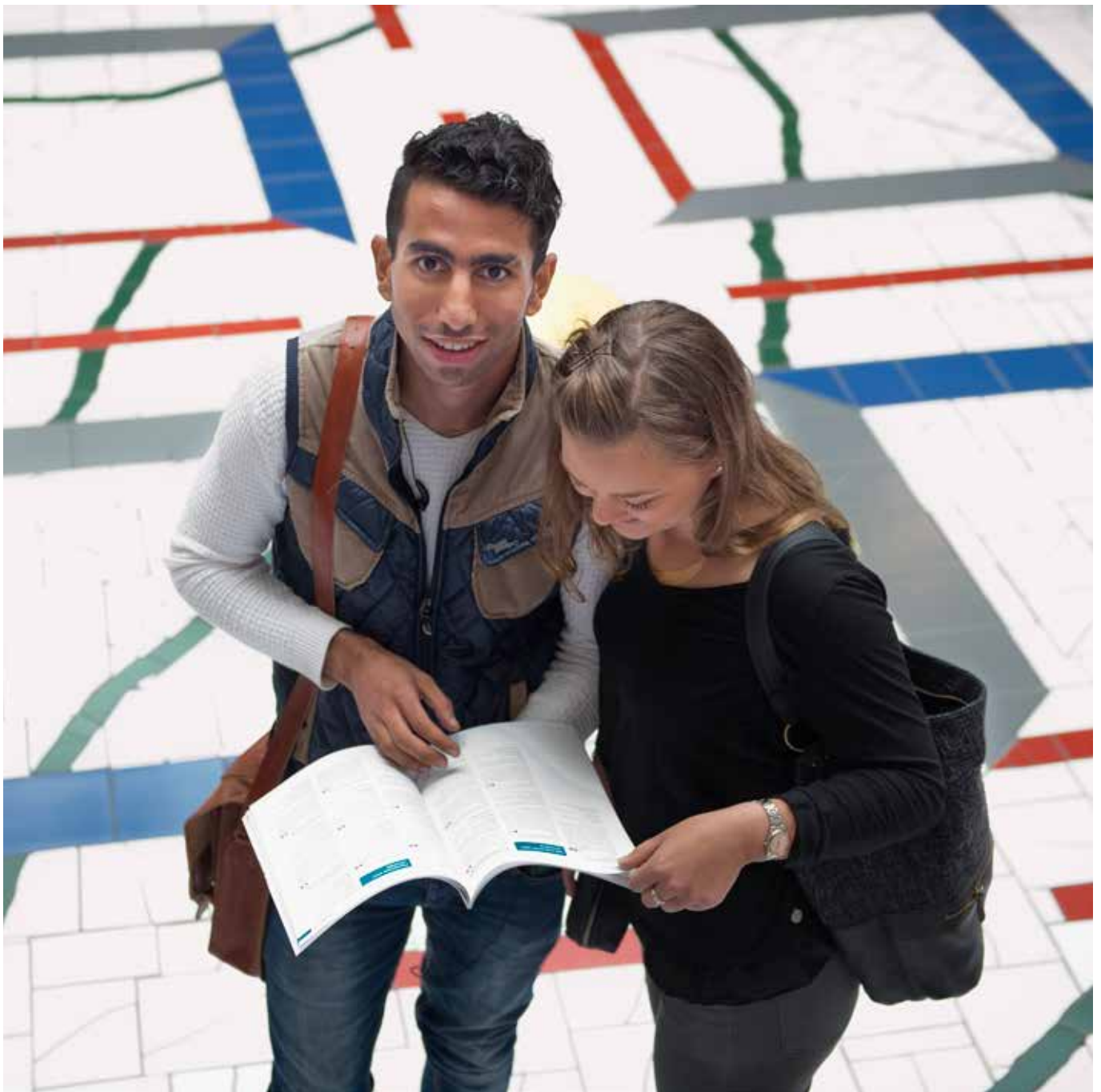

Vägen till utlandsstudier

CSN Diarienummer ADM/2019:506
ISBN 978-91-7561-069-6 (UHR)

CSN, Rapport 2019:10

UHR, Rapport 2019:5

Vägen till utlandsstudier

Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Universitets- och högskolerådet (UHR) 2019

Producenter	CSN, Kunskap om studiestödet 851 82 Sundsvall 060-18 60 00
	Universitets- och högskolerådet Box 45093 104 30 Stockholm 010-470 03 00
Förfrågningar	Peter Engberg 060-18 62 69 peter.engberg@csn.se
	Anders Ahlstrand 010-470 04 59 anders.ahlstrand@uhr.se
Omslagsfoto	Eva Dalin

Förord

Internationella och interkulturella perspektiv under utbildningen är viktiga för att förbereda studenter för en alltmer globaliserad arbetsmarknad. Inom EU finns därför ett mål att minst 20 procent av alla studenter ska ha studerat utomlands 2020. I Internationaliseringsutredningens delbetänkande (SOU2018:0) föreslår utredaren att Sverige ska ha en högre ambition: år 2025 ska 25 procent av studenterna tillbringa tre månader eller mer av sin utbildning utomlands.

Studiestödets mål är att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Oavsett vem man är och vilken bakgrund man har, ska studiestödet göra det möjligt för alla att studera. Studiestödet ska också ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.

UHR har i uppdrag att ge människor förutsättningar att delta i internationellt utbyte och samarbete. Genom de program myndigheten ansvarar för kan elever, studenter, lärare och personal vid svenska skolor, lärosäten och utbildningsorganisationer samarbeta över gränserna och delta i utbyten och praktik utomlands.

En av CSN:s övergripande uppgifter är att följa och analysera de studerandes ekonomiska och sociala situation för att säkerställa kunskapen inom området. Inom ramen för den uppgiften och för att bättre förstå vad som karakteriserar de som studerar utomlands har CSN och UHR gemensamt genomfört denna studie. Studien bygger på registeruppgifter från CSN, UHR och SCB. Med dessa uppgifter till grund går det att få en god bild av vilka som deltar i utlandsstudier och deras väg fram till utlandsstudier.

Det går att studera utomlands på flera olika sätt, helt på egen hand som så kallad freemover-student, som utbytesstudent, genom lärosätens bilaterala avtal, eller som praktikant. Ett syfte med studien är att närmare studera hur de olika grupperna skiljer sig åt och hur de skiljer sig från dem som väljer att inte studera utomlands.

CSN och UHR skapar förutsättningar för alla att kunna studera utomlands oberoende av kön, social bakgrund eller ursprung. Genom ökad kunskap om vad som karakteriserar de utlandsstuderande har såväl CSN som UHR bättre förutsättningar att utveckla kommunikationen med studenter. Förhoppningen är att också landets lärosäten ska använda rapportens resultat i arbetet med att nå ut till studenter med olika bakgrund, drivkrafter och motiv, så att utlandsstudier kan bli en möjlighet för alla.

Christina Forsberg

Karin Röding

Generaldirektör

Generaldirektör

Centrala studiestödsnämnden, CSN

Universitets- och högskolerådet, UHR

Innehåll

Sammanfattning	5
Summary	6
1. Inledning	7
1.1. Vad vet vi om de utlandsstuderande?	8
1.2. Frågeställningar	9
1.3. Population.....	10
1.4. Metod och genomförande.....	12
2. De utlandsstuderandes bakgrund	13
2.1. Kön och ålder	13
2.2. Svensk eller utländsk bakgrund.....	17
2.3. Föräldrars utbildning och inkomst.....	19
3. Studiebakgrund	28
3.1. Gymnasieprogram och inriktning.....	28
3.2. Gymnasieort	31
3.3. Betygsmedelvärde från gymnasiet	35
3.4. Studier vid komvux eller folkhögskola	37
4. Vilka väljer praktik eller kortare studieperioder?	40
4.1. Kortare utlandsstudieperioder	40
4.2. Att studera eller praktisera under sin utbytesperiod	43
5. Finansiering av utlandsstudier	46
5.1. Egna inkomster före studierna.....	46
5.2. Studiestöd och lånebenägenhet.....	47
6. Slutsatser	53
6.1. Vad karaktäriserar dem som väljer att studera utomlands?	53
6.2. Vad kännetecknar vägen till utlandsstudier?	55
6.3. I vilken mån är studiestödet rekryterande och utjämnande när det gäller utlandsstudier?	55
6.4. I vilken mån är stipendier rekryterande och utjämnande när det gäller utlandsstudier?	56
Referenser	58
Bilaga 1	60
Bilaga 2	65

Sammanfattning

Den här studien visar att utlandsstudier inte är aktuellt för alla. De som väljer att studera utomlands har i högre grad föräldrar med höga inkomster och lång utbildningsbakgrund än de som inte studerar utomlands. Den sociala snedrekryteringen till högskolan förstärks således i gruppen utlandsstuderande.

Vägen till utlandsstudier är generellt sett ganska rak. De som studerar utomlands har en rakare väg till högskolestudier än de som inte studerar utomlands. De läser i högre grad ett av gymnasieskolans högskoleförberedande program och kompletterar sin utbildning på komvux eller folkhögskola i lägre utsträckning än de som inte studerar utomlands. De har också högre betygsmedelvärde från gymnasiet.

Ovanstående karakteristika gäller i synnerhet för de utbytesstuderande. Den sociala snedrekryteringen förstärks emellertid i mindre grad för gruppen som praktiserar utomlands inom utbytesprogrammen. De som praktiserar utomlands skiljer sig i mindre grad från dem som inte studerar utomlands än vad övriga utbytesstuderande gör.

De med utländsk bakgrund skiljer sig delvis från den generella bilden av de utlandsstuderande, dels genom att de i högre grad väljer att studera utomlands och i högre utsträckning som freemover-studerande, dels i fråga om socioekonomisk bakgrund. De utlandsstuderande med utländsk bakgrund har föräldrar med lägre utbildningsnivå och lägre inkomster än övriga utlandsstuderande.

Frågan huruvida studiemedlen och stipendier för utlandsstudier är utjämnande är svåra att svara på. Att studiemedlen för utlandsstudier möjliggör för många att studera utomlands, särskilt som freemover-studerande, är klart. Mycket tyder på att studiestödets rekryterande effekt är hög bland utlandsstuderande, något som har konstaterats även tidigare. Sannolikt hade antalet utlandsstuderande varit väsentligt färre om studiemedlen inte hade funnits, inte minst antalet freemover-studerande.

Det är svårare att hävda att stipendierna är rekryterande och utjämnande, då de utlandsstuderande som erhåller stipendium genom UHR:s program har föräldrar med högre inkomster och längre eftergymnasiala utbildningar än studerande i Sverige.

Summary

This study demonstrates that studying abroad is not for everyone. People who choose to study abroad are more likely to have parents with high incomes and a long background in education than those who do not study abroad. The social imbalance in recruitment to higher education is thus reinforced in the group who study abroad.

The route to studying abroad is generally fairly straight. People who study abroad have more direct paths to higher education than those who do not study abroad; they are more likely to study a university entrance programme at upper secondary school and are less likely to supplement their education through adult education at upper secondary level or folk high school than those who do not study abroad. They also have higher average grades from upper secondary school.

The above characteristics are particularly true for exchange students. However, this social imbalance in recruitment is less likely to be accentuated among the group who go on foreign placements through exchange programmes. Those who go on placements abroad are less different from those who do not study abroad than are the other exchange students.

Students with foreign backgrounds differ somewhat from the general image of those who study abroad, partly because they are more likely to choose to study abroad and are more likely to be freemover students, partly due to their socioeconomic backgrounds. People who study abroad and have foreign backgrounds have parents with a lower level of education and lower incomes than other people who study abroad.

The question of whether student finance and scholarships for studying abroad have a balancing influence is difficult to answer. It is clear that student finance for studying abroad allows many people to do so, particularly as freemover students. There are many indications that the recruitment effect of student finance is high among those who study abroad, something that has been previously demonstrated. It is probable that the number of students choosing to study abroad would be considerably lower if there was no student finance, not least the number of freemover students.

It is more difficult to claim that scholarships have a recruiting and balancing effect, as the people who study abroad and receive scholarships through UHR's programmes have parents with higher incomes and longer post-secondary education than students in Sweden.

1. Inledning

Studier utomlands ska göra studerande förberedda för en globaliserad arbetsmarknad, och internationell erfarenhet bedöms viktiga för de studerandes framtida yrkesliv.¹ Dessutom bidrar studerandes internationella erfarenheter med att hävda Sverige som kunskapsnation.

Undersökningar av studenters attityder till utlandsstudier visar att kostnader är ett av hindren för utlandsstudier. Även om svenska studenter anger ekonomin som hinder i lägre grad än studenter i andra europeiska länder anger de att det är ett av de vanligaste hindren.² Studiestödet ska ge alla i Sverige möjlighet att studera, oavsett social, ekonomisk och geografisk bakgrund. Det ska verka rekryterande både för kvinnor och för män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning.³ UHR arbetar att ge människor förutsättningar att delta i internationella utbyten och samarbeten. För studerande vid något av UHR:s utbytesprogram utgår ett stipendium på ett visst belopp per månad. Både studiestödet och UHR:s olika utbytesprogram ska på så vis ge studerande med skilda bakgrunder möjlighet att studera utomlands.

Det finns en del studier om vilka de utlandsstuderande är och vad som karaktäriserar dem. Exempelvis har de som studerar utomlands föräldrar med högre utbildningsnivå än de som studerar i Sverige.⁴ Dock saknas viss kunskap om studerandes väg till utlandsstudier, till exempel var och vad utlandsstuderande har läst på gymnasiet och om det skiljer sig från de som väljer högskolestudier i Sverige.

Även kunskapen om vad som utmärker dem som deltar i lärosätenas olika utbytesprogram saknas. I tidigare studier är utlandsstuderande oftast indelade i dem som studerar utomlands på egen hand, så kallade freemover-studerande, och utbytesstuderande. Studerande inom de olika utbytesprogrammen har inte tidigare studerats med statistisk bakgrundsdata, som till exempel social bakgrund, som underlag.

Det förs även en diskussion om huruvida minimitiden för studentutbyten borde vara kortare för att möjliggöra för fler att åka ut. Det har bland annat föreslagits som ett sätt att möjliggöra för underrepresenterade grupper att åka på utbyte.⁵ Det saknas emellertid kunskap om dem som åker på kortare utlandsvistelser. Skiljer de sig från övriga utlandsstuderande när det gäller bakgrund och väg till utlandsstudier? En annan, och växande, grupp är de som åker utomlands för att praktisera. Även om den

¹ Prop. 2012/13:152. Studiemedel i en globaliserad värld.

² Se UHR, Cimo, SIU, Living and learning – Exchange studies abroad, 2013, s. 12., Hauschildt, K, Vögtle, EM, Gwosć, C, 2018. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators. EUROSTUDENT VI 2016–2018, s. 233 & s. 242.

³ Prop. 2019/20:1.

⁴ CSN och SCB, Utlandsstudier – vad händer sedan? CSN rapport 2017:7, 2017

⁵ Allinson, K, Widening Participation in Outward Student Mobility – A toolkit to support inclusive approaches, Universities UK International, 2017.

gruppen behöver kunskapen fördjupas. Rapporten innehåller därför två avsnitt där praktik respektive kortare utlandsvistelser studeras närmare.

Hur skiljer sig de olika kategorierna utlandsstuderande åt, när det gäller social bakgrund och vägval innan högskolestudierna som leder till utlandsstudier? Finns det skillnader mellan studerande som studerar kortare perioder utomlands eller gör praktik utomlands jämfört med övriga utlandsstuderande? I vilken mån är studiemedlen och stipendier i samband med utbytesstudier rekryterande och utjämnande? Det är några frågor som denna studie studerar närmare.

1.1. Vad vet vi om de utlandsstuderande?

Varje år väljer cirka 25 000 personer i Sverige att studera delar eller hela sin eftergymnasiala utbildning utomlands. Av dem som tog examen på grundnivå och avancerad nivå läsåret 2016/2017 hade 15 procent någon gång under de senaste tolv terminerna studerat utomlands.⁶ Inom EU finns ett mål att minst 20 procent av alla studenter ska ha studerat utomlands 2020. I Internationaliseringsutredningens delbetänkande föreslår utredaren att Sverige ska ha en högre ambition än EU-målet. Utredaren föreslår att år 2025 ska 25 procent av studenterna tillbringa tre månader eller mer av sin utbildning utomlands.⁷

Studenter som har studerat utomlands är i allmänhet mycket nöjda med sin utlandsperiod. Deras skattningar av vad utlandsstudierna har gett akademiskt, socialt och personligen är positiva. I olika undersökningar framträder en bild att dessa studenter främst anser att de har utvecklats socialt och personligt, men de skattar även sin akademiska utveckling som positiv.⁸

Internationella studier pekar också på att utlandsmobilitet bidrar positivt till framtida karriärmöjligheter, ger studenter bättre förutsättningar att verka på en internationell konkurrensutsatt arbetsmarknad och att hitta sitt första jobb snabbare. De som studerat utomlands är även mer benägna att bo och arbeta utomlands än de studenter som inte hade deltagit i utbytesstudier.⁹

CSN:s och SCB:s rapport, *Utlandsstudier – vad händer sedan?* bekräftar den bilden för Sveriges del. Rapporten konstaterar att de som har studerat utomlands som utbytesstuderande utmärker sig genom att de är etablerade på arbetsmarknaden i högre grad och har högre inkomster i jämförelse med dem som har studerat hela sin utbildning i Sverige och de som har studerat utomlands helt på egen hand.¹⁰ Även utredningen *Studiemedel för gränslös kunskap* slår fast att det finns ett positivt samband

⁶ UKÄ, Universitet och högskolor – Årsrapport 2018, UKÄ rapport 2018:5, 2018, s. 98 ff.

⁷ SOU 2018:3, En strategisk agenda för internationalisering – Delbetänkande om ökad internationalisering av universitet och högskolor, 2018, s. 186.

⁸ UHR, Cimo, SIU, Living and learning – Exchange studies abroad, 2013, s. 25 f., även Bryntesson, A, Börjesson, M, Haru, A Från Sverige med Erasmus+ – Utresande studenters upplevelser, praktiker och preferenser, UHR, 2018, s. 42 & s. 74 f.

⁹ Brandenburg, Uwe et al, CHE-consult for the European Commission, Erasmus Impact study – Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions, 2014

¹⁰ CSN och SCB, Utlandsstudier – vad händer sedan?, CSN rapport 2017:7,2017

mellan utlandsstudier och inkomst men konstaterar att det inte är säkert att det är utlandsstudierna i sig som är orsaken till de högre inkomsterna.¹¹

1.1.1. Vilka studerar utomlands?

Statistik visar att de som studerar utomlands generellt är yngre än övriga studerande. Det gäller särskilt studerande som ordnar sina utlandsstudier själva och åker utanför lärosätenas utbytesavtal. Fler kvinnor än män studerar utomlands.

Andelen utlandsstuderande skiljer sig beroende på studiernas inriktning. Störst andel utlandsstuderande finns bland dem som tar civilekonomexamen, där 44 procent har studerat utomlands. Lägst andel utresande återfinns bland dem som har tagit förskolläraryrket- och grundläraresexamen med 1 respektive 2 procent.¹²

I rapporten *Utlandsstudier – Vad händer sedan?* redogör CSN och SCB för de utlandsstuderandes bakgrund. Den skiljer sig till viss del från bakgrunden hos studerande i Sverige, till exempel när det gäller föräldrarnas utbildningsnivå och inkomst. Även inom gruppen utlandsstuderande finns skillnader, då utbytesstuderande har föräldrar med högre utbildningsnivå än freemover-studerande. Dessutom är andelen med utländsk bakgrund större bland freemover-studerande.¹³

Eurostudent VI, som är en enkätundersökning som besvarades av drygt 320 000 studenter från 28 europeiska länder, visar en liknande bild på europeisk nivå. Studerande med minst en förälder med högre utbildning svarar i högre grad att de har studerat utomlands än de med föräldrar utan högre utbildning. Sverige utmärker sig inte. Det finns länder med både större och mindre skillnader i benägenhet att studera utomlands i de två grupperna. Studenter som har gjort praktik utomlands skiljer sig emellertid i mindre grad från dem som inte studerar utomlands i fråga om föräldrars utbildningsbakgrund.¹⁴ En enkätundersökning av studenter som deltagit i några Sida-finansierade program som UHR administrerar visar också att majoriteten hade minst en förälder med högskoleutbildning.¹⁵

Vi fördjupar oss ytterligare i utlandsstuderandes bakgrund och väg till utlandsstudier i denna rapport.

1.2. Frågeställningar

Det finns alltså en viss kunskap idag om vilka som väljer att studera utomlands. Det saknas emellertid mer ingående kunskap om vilka skillnader som finns mellan de olika grupperna utlandsstuderande när det gäller social bakgrund och vägval innan högskolestudierna som leder till utlandsstudier.

Följande frågor behandlas:

¹¹ SOU 2011:26, Studiemedel för gränslös kunskap, 2011, s. 60 f.

¹² Universitetskanslersämbetet och SCB, Universitet och högskolor Internationell studentmobilitet i högskolan 2017/18, Statistiska meddelande, UF 20 SM 1803, 2018.

¹³ CSN och SCB, *Utlandsstudier – vad händer sedan?*, CSN rapport 2017:7, 2017, s. 10 f.

¹⁴ Hauschildt, K, Vögtle, EM, Gwosć, C, 2018. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators. EUROSTUDENT VI 2016–2018, s. 225 ff.

¹⁵ UHR, Rekryteringspool för internationellt utvecklingssamarbete? – Utvärdering av Minor Field Studies (MFS), Linnaeus-Palme och Praktikantprogrammet, UHR rapport 2018:7, 2018, s. 11 f.

- Vad kännetecknar vägen till utlandsstudier?
 - Vilka är de som väljer att studera utomlands, sett till socioekonomisk bakgrund?
 - Hur ser de utlandsstuderandes studiebakgrund ut innan de eftergymnasiala studierna?
 - Skiljer sig de som praktiserar utomlands eller åker på kortare utlandsperioder från övriga utlandsstuderande i dessa avseenden?
- I vilken mån är studiestödet utjämnande och rekryterande när det gäller utlandsstudier?
- I vilken mån är stipendier i utbytesprogrammen utjämnande och rekryterande?

1.3. Population

1.3.1. Olika sätt att studera utomlands

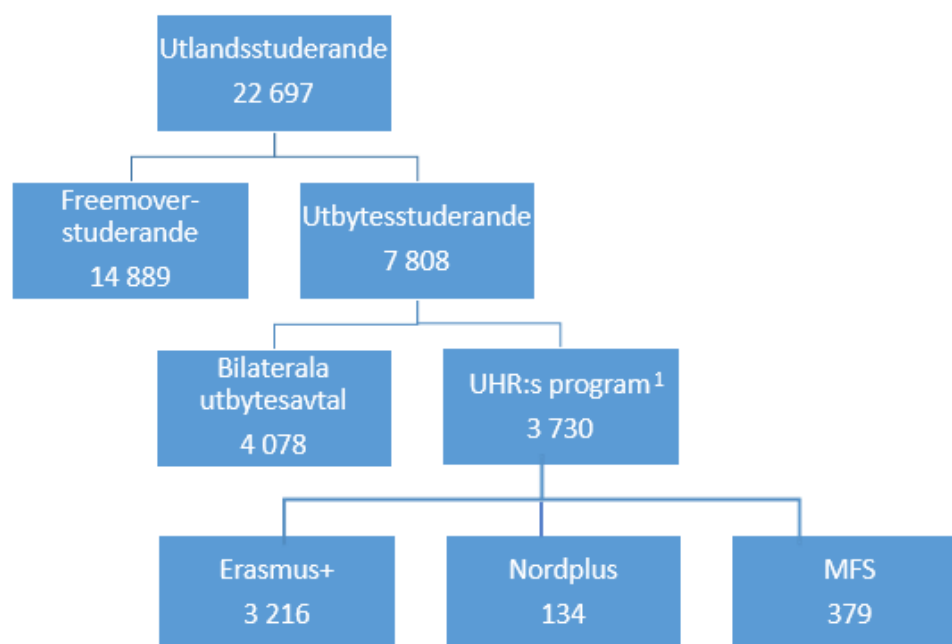
Det finns flera olika sätt att åka utomlands för att studera på eftergymnasial nivå. De huvudsakliga alternativen är att åka som utbytesstudent, det vill säga göra det inom ramen för studierna i Sverige, eller att åka som så kallad freemover-studerande. En freemover-studerande arrangerar utlandsstudierna helt själv. En utbytesstudent studerar vid ett svenskt lärosäte och tillbringar genom lärosätets försorg en del av utbildningstiden utomlands inom ramen för lärosätets utbytesavtal.

Gruppen utbytesstuderande kan vidare delas in i en grupp som åker inom ramen för större stipendieprogram, där utbytesstudenten studerar utomlands med ett stipendium och en grupp som åker inom ett utbytesavtal som inte är kopplat till ett stipendieprogram. De fyra största stipendieprogrammen i Sverige är; Erasmus+, Nordplus, Linnaeus-Palme och Minor Field Studies (MFS). UHR ansvarar för att informera om dessa program och att fördela medel till lärosätena som i sin tur väljer ut studenter och fördelar stipendierna till dessa.¹⁶ Denna grupp program benämns ”UHR:s program”. De som åker inom lärosätenas utbytesavtal, men utanför de stora stipendieprogrammen benämns ”studerande inom bilaterala utbytesavtal”.

De utbytesstuderande är indelade i dessa grupper, med undantag för Linnaeus-Palme som inte kunde inkluderas i studien, eftersom det saknas uppgifter om personnummer eller födelsedatum i registret över genomförda utbyten. Därmed gick det inte att koppla bakgrundsdata till dessa studenter.

¹⁶ De specifika urvalskriterierna bestämmer lärosätena till stor del själva. För korta beskrivningar av programmen samt för ungefärliga stipendiebelopp se bilaga 2.

Figur 1 En schematisk bild av de grupper som studeras i rapporten, och antal personer inom respektive grupp

¹ Antalet innehåller även en Linnaeus-Palместudent. Studenten särredovisas inte på programnivå.

I vissa fall har uppgifter om den studerandes bakgrund och väg till utlandsstudier fördelats efter hur lång studietid utomlands personen hade och om personen praktiserade eller studerade utomlands. Uppgifter om utlandspraktik finns endast för UHR:s utbytesprogram.

1.3.2. Studiens population och jämförelsegrupp

Rapporten utgår från två grupperingar, en population och en jämförelsegrupp. Den största delen av populationen som ligger till grund för rapporten består av samtliga studerande som fick studiemedel för utlandsstudier på eftergymnasial nivå under minst tre veckor någon gång under perioden 2016-07-01 – 2017-06-30. I populationen ingår också studerande som under samma period fick studiemedel för studier i Sverige och som under läsåret 2016/17 även fanns med i UHR:s register.

I jämförelsegruppen ingår studerande med studiemedel för studier i Sverige på eftergymnasial nivå under minst tre veckor under perioden 2016-07-01 – 2017-06-30. I jämförelsegruppen har studerande vid yrkeshögskola, studerande med högre bidrag för kompletterande pedagogisk utbildning¹⁷ samt de som någon gång har studerat utomlands på eftergymnasial nivå före och efter 2016-07-01 – 2017-06-30 (annat än språkstudier) exkluderats. I rapporten benämns jämförelsegruppen för studerande i Sverige.

¹⁷ Sedan 2015 har de som läst kompletterande pedagogisk utbildning kunnat få ett högre bidrag under sin studietid.

Utöver dessa finns ytterligare 18 individer från UHR:s uppgifter över utbytesstuderande med i de delar av rapporten som avser utbytesstuderande eller studerande inom Nordplus. Det är individer där UHR har kompletta uppgifter om födelsedata, men där personerna inte haft studiemedel från CSN under perioden 2016-07-01 – 2017-06-30.

1.4. Metod och genomförande

Denna rapport har utarbetats gemensamt av CSN och UHR. Studien är en deskriptiv registerstudie som bygger på flera olika datakällor. Populationen och jämförelsegruppen är hämtade från CSN:s administrativa register över studiestöden (STIS). Uppgifterna har sedan matchats ihop med UHR:s register över utbytesstuderande.

Filen med matchade uppgifter har sedan skickats till SCB som har lagt till uppgifter som CSN och UHR bedömt intressanta för rapporten. Det rör sig om uppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå, föräldrarnas inkomst, svensk eller utländsk bakgrund, uppgifter om egna barn, gymnasiebetyg/betygsmedelvärde, gymnasieprogram, tidpunkt för gymnasiet, gymnasieort eller folkbokföringsort under gymnasiet samt studier på komvux eller folkhögskola.¹⁸

Rapporten presenteras i kronologisk ordning. Den inleds med den studerandes bakgrund och fortsätter sedan med de val som den studerande själv gör innan och under sina eftergymnasiala studier.

¹⁸ Se bilaga 2 för utförligare beskrivning av variablerna.

2. De utlandsstuderandes bakgrund

I det här kapitlet undersöks de studerandes bakgrund, till exempel när det gäller kön, ålder, utländsk eller svensk bakgrund, föräldrarnas utbildningsnivå och inkomst. I vissa fall jämförs utlandsstuderande med de som valt att studera på universitet eller högskola i Sverige.

2.1. Kön och ålder

2.1.1. Kvinnodominans bland utlandsstuderande

Under läsåret 2016/17 var antalet kvinnor som studerade utomlands 13 200 personer, medan antalet män var 9 500 personer. Det innebär att andelen kvinnor var 58 procent. Det är ungefär samma könsfördelning som hos svenska högskolestuderande, som under läsåret 2016/17 var 60 procent kvinnor och 40 procent män.

Tabell 1 Utlandsstuderande och studerande i Sverige fördelat efter kön, antal och andelar i procent

	Utlandsstuderande		Studerande i Sverige	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Kvinnor	13 172	58	139 209	60
Män	9 525	42	92 549	40
Totalt	22 697	100	231 758	100

Att kvinnor är i majoritet både bland de utlandsstuderande och bland dem som studerar i Sverige är inte förvånande. Tidigare undersökningar har visat att kvinnor oftare söker sig vidare till högskolestudier.¹⁹ Av samtliga högskolestuderande kvinnor var det 9 procent som studerade utomlands under läsåret 2016/17. Det var lika stor andel av samtliga högskolestuderande män som gjorde detsamma. Med andra ord, det är bland dem som studerar på högskolenivå lika vanligt att män som kvinnor väljer att studera utomlands.

Både kvinnor och män väljer oftast att arrangera sin utbildning själva som freemover-studerande. Det var 65 procent av kvinnorna och 66 procent av männen som gjorde det.

Kvinnodominansen är störst inom UHR:s program

Både bland freemover-studerande och utbytesstuderande var andelen kvinnor lika stor. Däremot finns det olikheter inom gruppen som åkt på utbytesstudier. Bland de som studerat inom bilaterala utbyten var andelen kvinnor lägre än bland de som

¹⁹ UKÄ, Kvinnor och män i högskolan. Rapport 2016:16, 2016.

studerat inom något av UHR:s program. Inom de bilaterala utbytena var andelen kvinnor 53 procent medan de var 64 procent inom UHR:s program. Störst obalans mellan könen fanns inom MFS-programmet, där hela 80 procent var kvinnor. Skälet till denna stora obalans inom MFS är oklar. Eftersom det saknas exakta uppgifter om studieinriktning för just MFS²⁰ går det inte att se om obalansen mellan könen motsvarar fördelningen mellan män och kvinnor beroende på ämnesområde, eller om det exempelvis beror på att kvinnliga studenter har ett större engagemang för frågor som rör utvecklingsländer.

Tabell 2 Utbytesstuderande fördelat efter kön och typ av utbytesprogram, antal och andelar i procent

	Bilaterala program		UHR:s program					
	Totalt		Erasmus+		Nordplus		MFS	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Kvinnor	2 150	53	1 993	62	99	74	302	80
Män	1 928	47	1 223	38	35	26	77	20
Totalt	4 078	100	3 216	100	134	100	379	100

Samhällsvetenskaplig inriktning är vanligast bland utlandsstuderande

Bland utlandsstuderande är kurser eller program med samhällsvetenskaplig inriktning, till exempel juridik, samhällsvetenskap eller statsvetenskap, överrepresenterade. Det var 36 procent av de utlandsstuderande under läsåret 2016/17 som studerade med den inriktningen, jämfört med 16 procent av de studerande i Sverige. Andra inriktningar som var vanligt förekommande bland utlandsstuderande var utbildningar inom humaniora och konst och utbildningar inom hälso- och sjukvård samt social omsorg. Hälso- och sjukvårdsutbildningar var även vanliga bland studerande i Sverige.

²⁰ En tidigare enkätundersökning visar att en hög andel studerar samhällsvetenskapliga ämnen i de Sida-finansierade programmen; MFS, Linnaeus-Palme och Praktikantprogrammet. Rekryteringspool för internationellt utvecklingssamarbete? – Utvärdering av Minor Field Studies (MFS), Linnaeus-Palme och Praktikantprogrammet, UHR rapport 2018:7, 2018.

Tabell 3 Utlandsstuderande och studerande i Sverige fördelat efter kön och studieinriktning, andelar i procent

	Studerande utomlands		Studerande i Sverige	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Allmän utbildning	6	6	17	16
Pedagogik och lärarutbildning	1	1	19	8
Humaniora och konst	15	10	4	4
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	37	35	16	15
Naturvetenskap, matematik, data	4	6	3	8
Teknik och tillverkning	7	14	8	29
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	2	1	1	1
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	16	17	26	11
Tjänster	3	3	2	4
Okänd inriktning	7	9	4	4

Som framgår av tabell 3 var det bara små skillnader mellan vilken inriktning utlandsstuderande kvinnor och män hade på sina studier. De största skillnaderna var att kvinnor något oftare studerade utbildningar inom humaniora och konst medan män oftare studerade med inriktning teknik och tillverkning. Skillnaderna mellan könen var däremot större bland studerande i Sverige.

2.1.2. Högst andel utlandsstuderande i åldern 22–24 år

Det är vanligare att studera som ung. Under 2016 var 53 procent av studiemedeltagarna yngre än 25 år.²¹ Som tidigare studier också visat är utlandsstudier vanligare bland något yngre personer.²² Störst andel utlandsstuderande finns i åldern 22–24 år. Av de högskolestuderande i den åldern var det 12 procent som valde att studera utomlands under läsåret 2016/17. I åldern 21 år eller yngre var det 8 procent, och i åldersgruppen 25–29 år var det 10 procent. Bland studerande som var 30 år eller äldre var det 4 procent som valde utlandsstudier. En förklaring till att äldre studerande inte lika ofta väljer utlandsstudier, är att de i högre utsträckning är bundna till Sverige genom till exempel barn eller arbete.²³ Detta gör att studier utomlands kan vara mindre aktuellt för denna grupp. En mycket låg andel, 1 procent, av de utlandsstuderande under läsåret 2016/17 hade barn.

Freemover-studerande är yngre än de som läser på ett utbytesprogram. Det var 29 procent av de freemover-studerande som var 21 år eller yngre, jämfört med 12 procent av de utbytesstuderande. Att freemover-studerande är yngre än

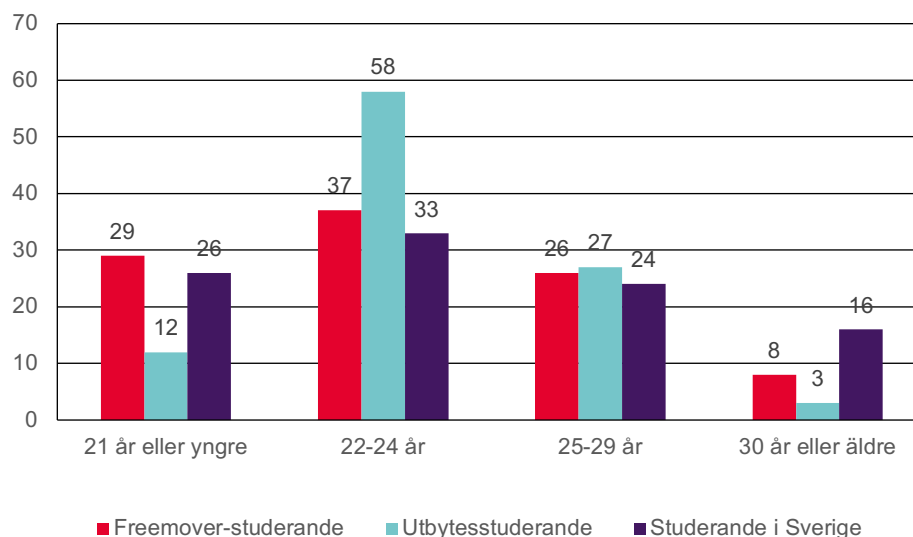
²¹ CSN, Studiestödet 2016. Rapport 2017:3, 2017.

²² Se t.ex. CSN och SCB, Utlandsstudier – Vad händer sedan? Rapport 2017:7, 2017.

²³ CSN, Den ekonomiska situationen för studiemedeltagare med barn. Rapport 2014:3, 2014.

utbytesstuderande är naturligt eftersom utbytesstudier sker när studierna har pågått ett tag.

Diagram 1 Utlandsstuderande och studerande i Sverige fördelat efter ålder 2016 och typ av utlandsstudier, andelar i procent¹

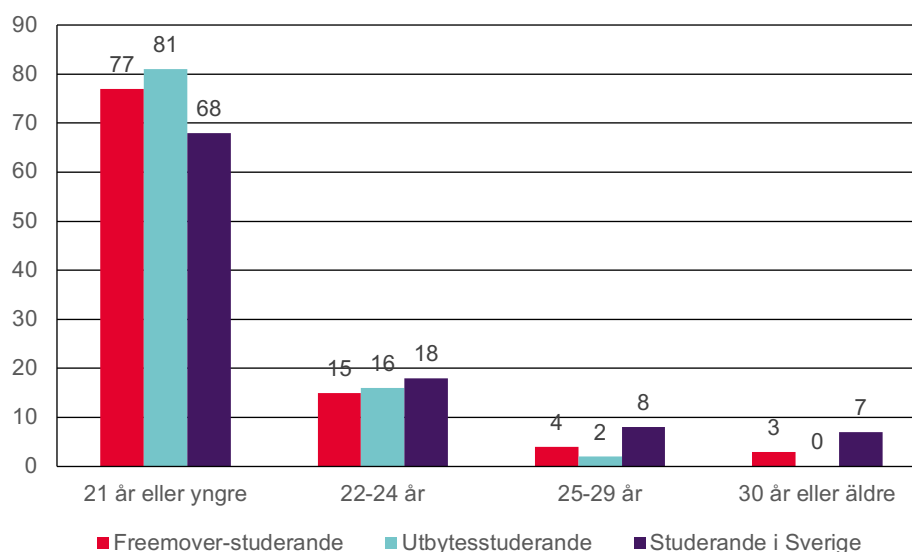
¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

Även inom gruppen utbytesstudenter finns det variationer. Nordplus- och MFS-studenter är i allmänhet äldre när de åker på utbyte än de som åker inom Erasmus+ och de som åker inom de bilaterala utbytesavtalen.

2.1.3. Utbytesstuderande yngre än freemover-studerande när studierna påbörjas

Utlandsstuderande är ofta yngre än studerande i Sverige när de för första gången påbörjar sina eftergymnasiala studier. Det gäller särskilt för utbytesstuderande, som är yngre än freemover-studerande när de för första gången påbörjar sina studier med studiemedel på eftergymnasial nivå.

Diagram 2 Utlandsstuderande och studerande i Sverige fördelat efter ålder vid studiernas början¹ och typ av utlandsstudier, andelar i procent²

¹Första gången de påbörjade studier på eftergymnasial nivå med studiemedel.

²På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

Bland utbytesprogrammen sticker Nordplus och MFS ut med något äldre studenter, 27 respektive 24 procent påbörjade sina första studier med studiemedel när de var 22 år eller äldre. Andelen bland samtliga utbytesstuderande var 19 procent.

2.2. Svensk eller utländsk bakgrund

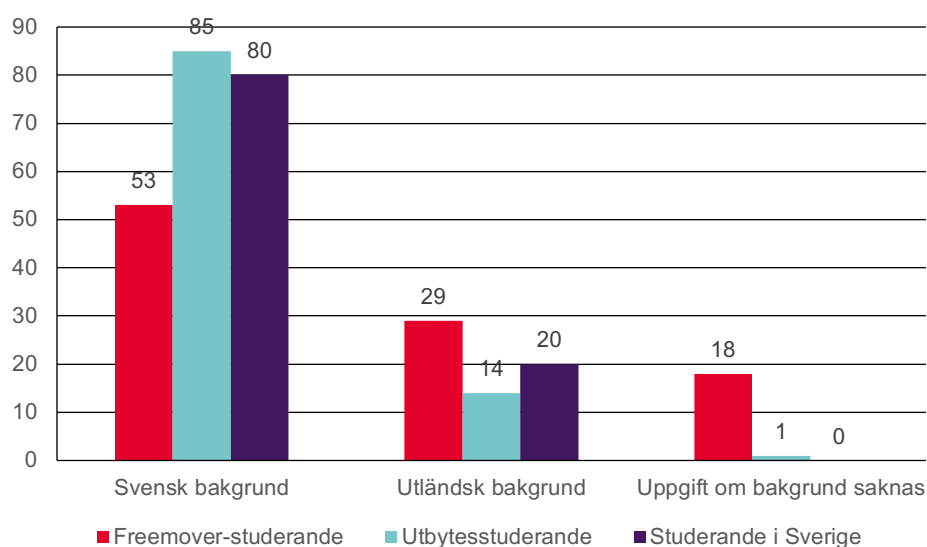
2.2.1. Vanligare att studerande med utländsk bakgrund studerar utomlands

Bland dem som studerar utomlands är andelen med utländsk bakgrund högre än bland dem som studerar på högskola eller universitet i Sverige.²⁴ Av dem som studerade utomlands under 2016/17 var det 24 procent som hade utländsk bakgrund, 64 procent som hade svensk bakgrund och för 12 procent saknades uppgifter om bakgrund. Att det saknas uppgifter om bakgrund kan bero på att personen inte är folkbokförd i Sverige. Bland högskolestuderande i Sverige var det 20 procent som hade utländsk bakgrund och 80 procent som hade svensk bakgrund.

Freemover-studerande har oftare utländsk bakgrund än utbytesstuderande. Det var 29 procent av de freemover-studerande som hade utländsk bakgrund jämfört med 14 procent av de utbytesstuderande.

²⁴ För information om begreppet bakgrund, se bilaga.

Diagram 3 Utlandsstuderande och studerande i Sverige fördelat efter svensk och utländsk bakgrund och typ av utlandsstudier, andelar i procent

Det var endast små skillnader mellan hur stor andel inom de olika utbytesprogrammen som hade utländsk bakgrund.

Ett annat sätt att bedöma hur vanligt det är att studera utomlands är att titta på hur stor andel av samtliga studerande på högskolenivå som studerar utomlands. Man bör då ha i åtanke att det inte är alla som väljer att studera på högskola och att en selektion sker redan innan högskolestudierna. Dock är det ungefär lika vanligt att studerande med svensk bakgrund studerar vid högskolan i Sverige som att studerande med utländsk bakgrund som är födda i Sverige eller har invandrat till Sverige före 7 års ålder gör det. Däremot är andelen som går vidare till studier i högskolan lägre för personer med utländsk bakgrund som har invandrat efter 7 års ålder.²⁵

Av alla högskolestuderande läsåret 2016/17 med utländsk bakgrund var det 10 procent som studerade utomlands, jämfört med 7 procent av alla högskolestuderande med svensk bakgrund. Det är särskilt män med utländsk bakgrund som väljer utlandsstudier. Det var 12 procent av de högskolestuderande männen med utländsk bakgrund som studerade utomlands medan 9 procent av de högskolestuderande kvinnorna med utländsk bakgrund gjorde detsamma.

Utlandsstuderande med utländsk bakgrund ordnar i hög utsträckning sin utbildning utomlands själv. Det gäller för både kvinnor och män. Det var 80 procent av de utlandsstuderande med utländsk bakgrund som var freemover-studerande medan 54 procent av de utlandsstuderande med svensk bakgrund var detsamma.

Det finns även skillnader i studiernas inriktning beroende på vilken bakgrund personen har. Den största skillnaden är att utbildningar inom hälso- och sjukvård samt social omsorg är betydligt vanligare bland freemover-studerande med utländsk bakgrund än bland dem med svensk bakgrund.

²⁵ UKÄ, Universitet och högskolor årsrapport 2018. Rapport 2018:5, 2018.

Tabell 4 Utlandsstuderande fördelat efter bakgrund och inriktning¹ på studierna läsåret 2016/17, antal och andelar i procent

	Utlandsstuderande			
	Freemover-studerande		Utbytesstuderande	
	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund
Allmän utbildning	6	4	9	10
Pedagogik och lärarutbildning	0	1	2	3
Humaniora och konst	20	10	6	5
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	40	26	39	34
Naturvetenskap, matematik, data	4	4	4	4
Teknik och tillverkning	5	4	20	18
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	3	1	1	1
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	10	45	6	10
Tjänster	4	3	1	2
Okänd inriktning	8	3	13	14
Totalt	100	100	100	100

¹ Uppgifter om studieinriktning saknas för 53 personer med svensk bakgrund och 12 personer med utländsk bakgrund och uppgifter om bakgrund saknas för 2 712 personer.

Av samtliga utlandsstuderande som studerade hälso- och sjukvårdsutbildningar hade 56 procent utländsk bakgrund under läsåret 2016/17. Det kan jämföras med att andelen med utländsk bakgrund var 16 procent bland de som studerade teknik och tillverkning.

2.3. Föräldrars utbildning och inkomst

2.3.1. Utbytesstuderande har föräldrar med högre utbildning

Tidigare studier har visat att personer från hem där föräldrarna har lång utbildning oftare söker sig vidare till högre studier.²⁶ Det gäller även för utlandsstudier.²⁷ Bland de som studerade utomlands under läsåret 2016/17 var det 46 procent som hade föräldrar med minst treårig eftergymnasial utbildning. Det är 5 procentenheter högre andel än bland dem som studerar i Sverige. Andelen som hade föräldrar med en längre eftergymnasial utbildning var 3 procentenheter högre bland män än bland kvinnor.

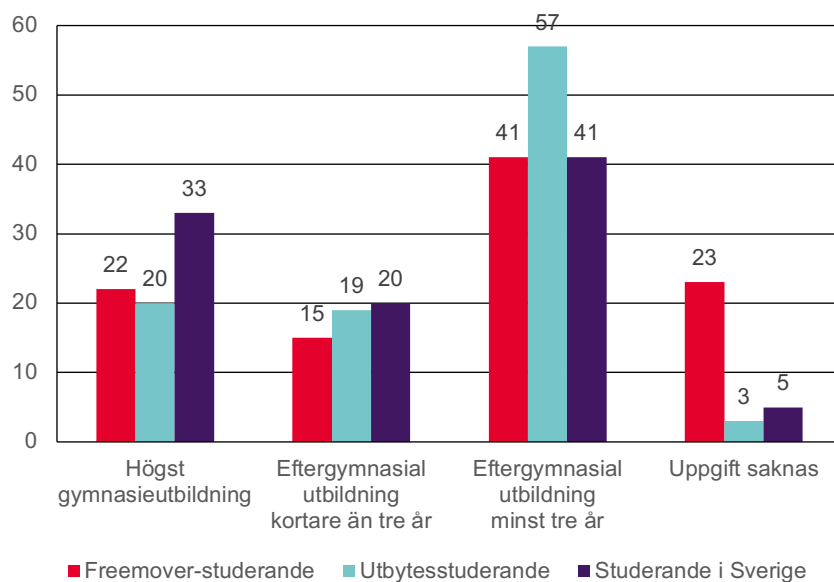
Bland utbytesstuderande är det särskilt vanligt att ha föräldrar med en eftergymnasial utbildning. Det hade 76 procent av dem som studerade på ett utbytesprogram. Bland freemover-studerande var det 56 procent som hade föräldrar som studerat på eftergymnasial nivå. Dock saknades uppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå för nästan

²⁶ Se t.ex. UKÄ, Svensk högre utbildning i internationell belysning – en studie baserad på internationell statistik. Rapport 2019:5, 2019.

²⁷ CSN och SCB, Utlandsstudier – vad händer sedan? Rapport 2017:7, 2017.

en fjärdedel av de freemover-studerande. Det var enbart små skillnader mellan kvinnor och män i båda grupperna.

Diagram 4 Utlandsstuderande föräldrars utbildningsnivå¹, fördelade efter typ av utlandsstudier, andelar i procent²

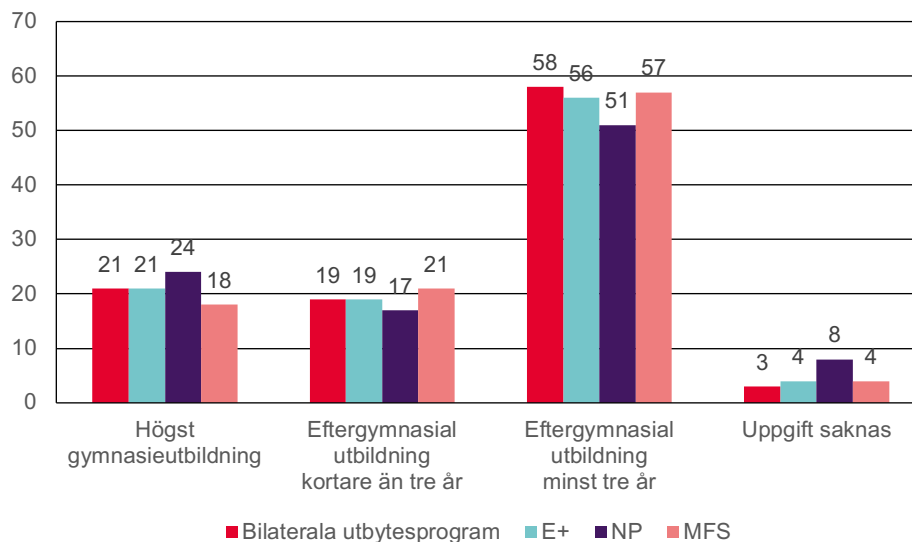

¹ Utbildningsnivå hos den förälder som har högst utbildningsnivå. Forskarutbildning ingår i "Eftergymnasial utbildning minst tre år".

² Summan av andelarna kan bli högre eller lägre än 100. Det beror på avrundning.

Mellan utbytesstuderande är skillnaderna i föräldrarnas utbildningsnivå små. De som åkt utomlands inom bilaterala utbyten och MFS har föräldrar med något högre utbildningsnivå. Största skillnaden uppvisar studenter inom Nordplus som har föräldrar med lägre utbildningsnivå jämfört med övriga utbytesstudenter.

Diagram 5 Utlandsstuderande föräldrars utbildningsnivå¹, fördelade efter typ av utbytesstudier, andelar i procent²

¹ Utbildningsnivå hos den förälder som har högst utbildningsnivå. Forskarutbildning ingår i "Eftergymnasial utbildning minst tre år".

² Summan av andelarna kan bli högre eller lägre än 100. Det beror på avrundning.

Föräldrar till studerande med utländsk bakgrund har kortare tidigare utbildning

Vi har konstaterat att föräldrarnas utbildningsnivå har betydelse för vilka som studerar utomlands. Vid en första anblick ser det ut som att föräldrarnas utbildningsnivå har något mindre betydelse för utlandsstuderande med utländsk bakgrund. De har oftare föräldrar som saknar en eftergymnasial utbildning än de utlandsstuderande med svensk bakgrund. Det gäller både för utbytesstuderande och freemover-studerande. Det man måste ha i åtanke är att det i många fall endast finns uppgift om den ena förälderns utbildningsbakgrund. Det gäller särskilt för studerande med utländsk bakgrund.

I tabell 5 redovisas utbildningsnivån hos den förälder som har högst utbildningsnivå. Uppgifter om pappans utbildning saknas för 27 procent av de utlandsstuderande med utländsk bakgrund medan uppgifter om mammans utbildning saknas för 17 procent. Bland dem med svensk bakgrund saknas uppgifter om pappans utbildning för 7 procent och uppgifter om mammans utbildning för 3 procent. Att den ena förälderns utbildningsnivå saknas betyder att en del studerande kan hamna i fel kategori och skulle kunna ha en förälder med högre utbildning.

Tabell 5 Utlandsstuderande fördelade efter typ av utlandsstudier, bakgrund och föräldrarnas högsta utbildningsnivå¹, andelar i procent

	Freemover-studerande		Utbytesstuderande		Studerande i Sverige	
	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund
Högst gymnasieutbildning	30	25	28	20	37	33
Eftergymnasial utbildning kortare än tre år	14	20	14	20	13	22
Eftergymnasial utbildning minst tre år	44	53	46	59	28	45
Saknas	13	2	13	1	23	1

¹ Forskarutbildning ingår i "Eftergymnasial utbildning minst tre år".

Tabellen visar också föräldrarnas utbildningsnivå bland studerande i Sverige. Högskolestuderande i Sverige med utländsk bakgrund skiljer sig från övriga, eftersom så pass låg andel av dem har föräldrar med minst treårig eftergymnasial utbildning. I gruppen saknas dock uppgifter om utbildningsnivån hos nästan en fjärdedel av föräldrarna.

2.3.2. Studerande som har föräldrar med höga inkomster studerar oftare utomlands

Utlandsstuderandes föräldrar har högre inkomst än föräldrar till högskolestuderande i Sverige. I den här studien har vi tittat på föräldrarnas sammanräknade förvärvsinkomst, det vill säga, summan av alla skattepliktiga inkomster före skatt (förutom kapitalinkomster). Den genomsnittliga medianinkomsten per förälder under år 2016 var 420 100 kronor bland utlandsstuderande och 382 500 kronor bland högskolestuderande i Sverige. Då har föräldrar som saknas i Skatteverkets register räknats bort.

Tabell 6 Sammanräknad förvärvsinkomst per förälder, fördelat efter utlandsstuderande och studerande i Sverige, och typ av utlandsstudier, kronor¹

	Utlandsstuderande			Studerande i Sverige
	Freemover	Utbytesstuderande	Samtliga	
Mammas medianinkomst	359 050	394 200	373 500	345 700
Pappas medianinkomst	430 800	480 000	450 100	416 700
Genomsnittlig medianinkomst per förälder ²	398 600	445 925	420 100	382 500

¹ För 9 218 personer (varav 5 169 män och 4 049 kvinnor) saknas uppgifter om inkomst hos Skatteverket.

² För 3 594 studerande, varav 3 328 freemover-studerande och 266 utbytesstuderande, saknas uppgifter om båda föräldrarnas inkomst.

Att inkomsten är högre bland föräldrar till utlandsstuderande korrelerar med föräldrarnas utbildningsnivå, som också är högre bland utlandsstuderande. Sammantaget

tyder det på att barn till väletablerade föräldrar med höga inkomster i större utsträckning väljer att studera utomlands. I synnerhet väljer studerande till väletablerade föräldrar att åka utomlands inom lärosätenas utbytesprogram. De med föräldrar med de högsta inkomsterna återfinns i gruppen som åker inom lärosätenas bilaterala utbytesavtal. Studerande som har föräldrar med lägre inkomster och utbildningsnivå väljer i högre utsträckning att åka utomlands som freemover, trots att de i de flesta fall behöver betala studieavgifter och trots att studenter som deltar i UHR:s program får stipendium.

Om vi tittar närmare på föräldrarnas inkomster ser vi att föräldrar med utländsk bakgrund har lägre inkomster än föräldrar med svensk bakgrund, trots likartad utbildning.²⁸ Även dessa uppgifter bör dock tolkas med försiktighet eftersom det för många med utländsk bakgrund saknas uppgifter om tidigare utbildning.

2.3.3. Socioekonomiska förhållanden - olika inom olika studieinriktningar

Det är känt sedan tidigare att det finns en social snedrekrytering till högskolestudier. Studerande som har föräldrar med längre eftergymnasial utbildning påbörjar i större utsträckning studier på eftergymnasial nivå. Som detta kapitel visat förstärks den sociala snedrekryteringen ytterligare när det gäller utlandsstudier. Den är dock olika stor beroende på studiernas inriktning.

De som studerade utbildningar inom teknik och tillverkning hade i högre utsträckning än övriga föräldrar med lång tidigare utbildning. Det var 56 procent av dem som hade minst en förälder som studerat på eftergymnasial nivå under tre år eller längre, medan 46 procent av alla utlandsstuderande hade detsamma. Däremot hade de som studerar utbildningar med inriktning tjänster, till exempel utbildningar inom turism, restaurang eller säkerhetstjänster, föräldrar med lägre utbildningsnivå än övriga.

²⁸ Edström, J, Pokarzhevskaya, G, Lönegap mellan akademiker med svensk och utländsk bakgrund – En analys av Saco-förbundens medlemmar, Saco, 2017.

Tabell 7 Utlandsstuderande föräldrars utbildningsnivå¹, fördelade efter studiernas inriktning², andelar i procent³

	Studerande utomlands			
	Högst gymnasienivå	Eftergymnasial nivå kortare än tre år	Eftergymnasial nivå tre år eller längre	Uppgift saknas
Allmän utbildning	21	18	51	10
Pedagogik och lärarutbildning	20	18	43	19
Humaniora och konst	22	15	41	22
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	22	18	45	15
Naturvetenskap, matematik, data	18	14	43	24
Teknik och tillverkning	16	15	56	14
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	20	14	45	20
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	23	13	46	18
Tjänster	30	20	35	14
Okänd	22	17	54	7
<i>Samtliga inriktningar</i>	22	16	46	16

¹ Utbildningsnivå hos den förälder som har högst utbildningsnivå. Forskarutbildning ingår i "Eftergymnasial utbildning minst tre år".

² Uppgifter om studieinriktning saknas för 66 utbytesstuderande.

³ Summan av andelarna kan bli högre eller lägre än 100. Det beror på avrundning.

Studerande på utbildningar inom teknik och tillverkning hade även föräldrar med högst medianinkomst (451 000 kronor per förälder). Lägst medianinkomst oavsett inriktning, 342 900 kronor, hade föräldrar till utlandsstuderande på hälso- och sjukvårdsutbildningar. Den inriktningen är unik i och med att det är den enda där föräldrarna till utlandsstuderande hade lägre inkomst än föräldrarna till studerande i Sverige. Detta kan ha ett samband med att andelen med utländsk bakgrund var högre bland de som studerar utbildningar med denna inriktning.

För att ytterligare belysa de socioekonomiska skillnaderna inom olika studieinriktningar undersöks i detta avsnitt tre inriktningar som utmärker sig på olika sätt: samhällsvetenskaplig inriktning (samhällsvetenskap, juridik, handel och administration), pedagogik och lärarutbildning och hälso- och sjukvårdsutbildningar (hälso- och sjukvård samt social omsorg).

Samhällsvetenskaplig inriktning tas upp för att det var den vanligaste studieinriktningen bland utlandsstuderande. Det var 36 procent av de utlandsstuderande som studerade program eller kurser med denna inriktning. Studerande som läste samhällsvetenskap hade något mer väletablerade föräldrar än övriga utlandsstuderande. Som tabell 8 visar hade föräldrarna till studerande inom samhällsvetenskaplig inriktning högre medianinkomst per förälder än genomsnittet för samtliga studerande utomlands respektive i Sverige, och ungefär likartad utbildningsnivå.

Tabell 8 Bakgrundsfaktorer för studerande inom samhällsvetenskaplig inriktning och övriga studerande läsåret 2016/17, fördelat efter utlandsstuderande och studerande i Sverige, andelar i procent om inte annat anges¹

	Samhällsvetenskaplig inriktning		Samtliga inriktningar	
	Studerande utomlands	Studerande i Sverige	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
<i>Bakgrund</i>				
Svensk bakgrund	70	81	64	80
Utländsk bakgrund	19	19	24	20
Uppgift om bakgrund saknas	11	0	12	0
<i>Föräldrarnas högsta utbildningsnivå</i>				
Högst gymnasieutbildning	22	31	22	33
Eftergymnasial utbildning upp till 3 år	18	21	16	22
Eftergymnasial utbildning minst 3 år	45	44	46	41
Uppgift om utbildningsnivå saknas	15	3	16	5
Medianinkomst per förälder (kronor)	439 975	405 950	420 100	382 450

¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

Studier inom pedagogik och lärarutbildning var mycket ovanligt bland utlandsstuderande och bara 1 procent av de som studerade utomlands valde den inriktningen. Det som gör att inriktningen ändå tas upp i detta avsnitt är de stora skillnaderna i socioekonomisk bakgrund mellan utlandsstuderande och studerande i Sverige inom denna inriktning. Av dem som läste pedagogik och lärarutbildning utomlands kom 43 procent från hem där minst en förälder hade en eftergymnasial utbildning på 3 år eller längre, medan motsvarande andel bland studerande inom samma ämnesområde i Sverige var 29 procent. Utlandsstuderande som läste pedagogik hade även föräldrar med högre inkomster än studerande i Sverige som studerade med samma inriktning.

Tabell 9 Bakgrundsfaktorer för studerande inom inriktningen pedagogik och lärarutbildning och övriga studerande läsåret 2016/17, fördelat efter utlandsstuderande och studerande i Sverige, andelar i procent om inte annat anges

	Pedagogik och lärarutbildning		Samtliga inriktningar	
	Studerande utomlands	Studerande i Sverige	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
<i>Bakgrund</i>				
Svensk bakgrund	62	80	64	80
Utländsk bakgrund	27	20	24	20
Uppgift om bakgrund saknas	11	0	12	0
<i>Föräldrarnas högsta utbildningsnivå</i>				
Högst gymnasieutbildning	20	45	22	33
Eftergymnasial utbildning upp till 3 år	18	20	16	22
Eftergymnasial utbildning minst 3 år	43	29	46	41
Uppgift om utbildningsnivå saknas	19	6	16	5
Medianinkomst per förälder (kronor)	389 650	349 650	420 100	382 450

De som studerar hälso- och sjukvård samt social omsorg är intressanta eftersom de skiljer sig mycket från studerande inom övriga inriktningar. Av de som studerade hälso- och sjukvårdsutbildningar utomlands, gjorde 86 procent det som freemoverstuderande. Den sociala snedrekryteringen är inte alls lika stor inom hälso- och sjukvårdsutbildningar som den är inom de andra studieinriktningarna. Som tabell 10 visar var visserligen andelen högutbildade föräldrar lite högre bland utlandsstuderande än bland studerande i Sverige. Däremot var föräldrarnas inkomster avsevärt mycket lägre jämfört med studerande i Sverige inom samma inriktning. Trots det sökte sig alltså dessa studerande utomlands. Dessutom var det en mycket hög andel, 56 procent, av dem som studerade hälso- och sjukvårdsutbildningar utomlands som hade utländsk bakgrund. Bland studerande i Sverige inom samma inriktning var andelen med utländsk bakgrund 24 procent.

Tabell 10 Bakgrundsfaktorer för studerande inom inriktningen hälso- och sjukvård samt social omsorg och övriga studerande läsåret 2016/17, fördelat efter utlandsstuderande och studerande i Sverige, andelar i procent om inte annat anges

	Hälso- och sjukvård samt social omsorg		Samtliga inriktningar	
	Studerande utomlands	Studerande i Sverige	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
<i>Bakgrund</i>				
Svensk bakgrund	31	76	64	80
Utländsk bakgrund	56	24	24	20
Uppgift om bakgrund saknas	13	0	12	0
<i>Föräldrarnas högsta utbildningsnivå</i>				
Högst gymnasieutbildning	23	36	22	33
Eftergymnasial utbildning upp till 3 år	13	19	16	22
Eftergymnasial utbildning minst 3 år	46	39	46	41
Uppgift om utbildningsnivå saknas	18	6	16	5
Medianinkomst per förälder (kronor)	343 900	369 650	420 100	382 450

Sammanfattningsvis är den sociala snedrekryteringen till utlandsstudier förekommande inom alla studieinriktningar, men i olika grad. Föräldrarnas utbildningsbakgrund är ganska likartad bland utlandsstuderande, oavsett vilken studieinriktning den studerande har. Bland studerande i Sverige är däremot skillnaderna i föräldrarnas utbildningsbakgrund stora mellan vissa inriktningar, till exempel mellan samhällsvetenskaplig inriktning och pedagogik och lärarutbildning.

Den vanligaste studieinriktningen bland utlandsstuderande är samhällsvetenskaplig inriktning, och de som studerar detta har föräldrar med högre inkomster än den genomsnittliga utlandsstuderanden och även än den som studerar samhällsvetenskapliga ämnen i Sverige. Att det är så vanligt att studera utomlands med samhällsvetenskaplig inriktning kan vara en förklaring till skillnaderna i socioekonomisk bakgrund mellan utlandsstuderande och studerande i Sverige.

3. Studiebakgrund

I detta kapitel redovisas faktorer individen själv har möjlighet att påverka före högskolestudierna. Kapitlet innehåller en beskrivning och jämförelse av gymnasieprogram och gymnasieort. Även uppgifter som rör komvux och folkhögskola berörs. För mer information om urvalet, se kapitlet ”fakta om statistiken”.

3.1. Gymnasieprogram och inriktning

Det finns idag två typer av gymnasieprogram: högskoleförberedande program och yrkesinriktade program. Det är sex program som är högskoleförberedande och ger grundläggande behörighet till högskolan.²⁹ Enligt Skolverket har fördelningen av elever legat på drygt 60 procent för de högskoleförberedande programmen och knappa 40 procent för yrkesprogrammen sedan läsåret 2012/13.³⁰ De som studerar på yrkesinriktade gymnasieprogram har möjlighet att få högskolebehörighet genom att välja till kurser till sitt program.

Gymnasieutbildningen i Sverige har förändrats över tid och utbildningarna har varit strukturerade på flera sätt. De som studerade innan 1992 läste linjer istället för program. Mellan 1992 och 1996 fick eleverna betyg från mellanårsprogram, ett kursutformat program med ämnesbetyg. Från 1997 strukturerades gymnasieutbildningen i olika gymnasieprogram. I denna rapport har vi klassat vissa av dessa äldre linjer och program som högskoleförberedande program. Nuvarande och tidigare program och linjer har också kategoriserats i *inriktningar*. Dessa inriktningar motsvarar ungefär dagens gymnasieprogram. För mer information om vilka program och linjer som ingår i varje inriktning, se kapitlet ”Fakta om statistiken”.

I kapitlet förekommer programmet international baccalaureate (IB). Programmet benämns IB-programmet i avsnittet.

3.1.1. Vägen till utlandsstudier går oftare via högskoleförberedande gymnasieprogram

Under läsåret 2016/17 var det vanligare att utlandsstuderande läst ett högskoleförberedande gymnasieprogram än vad det var för studerande i Sverige. Av de studerande utomlands hade 79 procent läst ett högskoleförberedande program, 11 procent hade läst ett yrkesprogram och för 10 procent saknas det uppgift om gymnasiestudier.

Som det framgår av tabell 11 är andelen utlandsstuderande som läst ett högskoleförberedande gymnasieprogram eller yrkesprogram jämnt fördelade mellan könen. Den könsskillnad som finns bland studerande i Sverige suddas ut när vi tittar på

²⁹ SFS 2010:2039. Gymnasieförordning, 2010.

³⁰ Skolverket (2019): Söktrycket till högskoleförberedande program ökar.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/arkiverade-statistiknyheter/statistik/2019-08-22-soktrycket-till-hogskoleforberedande-program-okar> (2019-09-23)

utlandsstuderande. Framförallt är det en betydligt högre andel kvinnor som läst ett högskoleförberedande program bland de utlandsstuderande jämfört med de studerande i Sverige.

Tabell 11 Andel studerande som läst högskoleförberedande program och yrkesprogram fördelat efter utlandsstuderande, studerande i Sverige och kön. Andelar i procent.

	Studerande utomlands		Studerande i Sverige	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Högskoleförberedande program	80	78	68	76
Yrkesprogram	11	11	22	17
Saknas	9	11	10	7

3.1.2. Högre andel utbytesstuderande har läst högskoleförberedande gymnasieutbildning

Det är en hög andel utbytesstuderande som studerat ett högskoleförberedande program. Som framgår av tabell 12 var det 87 procent av de utbytesstuderande läsåret 2016/17 som läst ett högskoleförberedande program i gymnasiet, 9 procent som hade läst ett yrkesprogram och för 4 procent saknades det uppgift om gymnasiestudier.

För freemover-studerande och studerande i Sverige däremot var det något vanligare att ha läst ett yrkesprogram i gymnasiet, allra vanligast var det för studerande i Sverige. För en stor andel av freemover-studerande och studerande i Sverige saknas dock uppgift om gymnasiestudier.

Tabell 12 Andel studerande som läst högskoleförberedande program och yrkesprogram fördelat efter typ av utlandsstuder, studerande i Sverige och kön. Andelar i procent¹

	Utlandsstuderande		Studerande i Sverige
	Freemover-studerande	Utbytesstuderande	
Högskoleförberedande program			
Kvinnor	76	87	68
Män	74	87	76
Totalt	75	87	71
Yrkesprogram			
Kvinnor	12	9	22
Män	11	9	17
Totalt	12	9	20
Saknas			
Kvinnor	12	4	10
Män	15	3	7
Totalt	13	4	9

¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

Att vägen till utlandsstudier i huvudsak går via ett högskoleförberedande program tycks därför gälla oavsett om man studerar utomlands som freemover eller som utbytesstuderande.

Hög andel inom Nordplusprogrammet som läst yrkesprogram i gymnasiet

En hög andel av dem som åkt utomlands som utbytesstudenter har gått ett högskoleförberedande gymnasieprogram, med undantag för Nordplusstudenterna. Andelen Nordplusstudenter som läst ett högskoleförberedande program är lägre än inom gruppen som har studerat i Sverige.

Tabell 13 Andel studerande som läst högskoleförberedande program och yrkesprogram fördelat efter typ av utbytesstudier, andelar i procent¹

	Bilaterala program	UHR:s utbytesprogram		
		Totalt	Erasmus+	Nordplus
Högskoleförberedande program	88	87	67	83
Yrkesprogram	9	9	22	12
Saknas	3	4	10	5

¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

3.1.3. Hög andel som läst IB-programmet går vidare till utlandsstudier

Av de program som erbjuds inom gymnasieskolan är det de som läst IB-programmet som har den klart högsta andelen utlandsstuderande efter gymnasiet. IB-programmet är ett program som finns i över 120 länder. Själva programmet är tvåårigt men i Sverige erbjuder svenska skolor också ett förberedande år med svenska nationella kurser som hämtas från natur och samhällsvetenskapliga programmens kursutbud.³¹ Ett diplom från IB-program ger grundläggande högskolebehörighet förutsatt att studenten har motsvarande Svenska 3.

Läsåret 2016/17 har 3 000 personer som läst IB-programmet gått vidare till eftergymnasiala studier varav 39 procent studerar utomlands. Av de som läst IB-programmet och som studerar utomlands var det 9 av 10 som studerade som freemover-studerande. Med en sådan hög andel utlandsstuderande sticker IB-programmet ut som det gymnasieprogram med klart högst andel utlandsstuderande.

³¹ Skolverket (2019): IB – International Baccalaureate
<http://www.utbildningsinfo.se/gymnasieskola/2.277/ib-international-baccalaureate-1.1400> (2019-09-23)

Tabell 14 Utlandsstuderande fördelat efter gymnasieinriktning och kön, andelar i procent

	Kvinnor	Män
IB-programmet	39	39
Naturvetenskaplig inriktning	11	10
Samhällsvetenskaplig inriktning	9	11
Estetisk inriktning	8	7
Ekonomisk inriktning	8	11
Teknisk inriktning	7	5
Yrkesprogram	5	6
Övriga inriktningar	1	0
Uppgift saknas	8	14

Bland utbytesstuderande finns en överrepresentation av studenter som läst samhällsvetenskaplig inriktning och naturvetenskaplig inriktning i gymnasiet. IB-studenternas andel av de utbytesstuderande är till skillnad från deras andel av freemover-studerande mycket liten. Andelen som läst naturvetenskaplig inriktning är dock lägre för studerande som läst via Nordplusprogrammet.

3.2. Gymnasieort

I tidigare kapitel har vi visat att föräldrarnas utbildningsnivå har inverkan på om en person väljer att studera utomlands eller inte. Studerande vars föräldrar har hög utbildningsnivå, tenderar i högre grad att studera utomlands. Statistik från SCB visar att högutbildade personer oftare bor i storstäder eller i kommuner nära ett universitet eller en högskola, och att majoriteten av kommunerna med den allra högsta utbildningsnivån finns i Stockholmsområdet. Högst andel högutbildade under 2016 fanns i Danderyds kommun, där 57 procent av kommunens invånare i åldersspannet 25 – 64 år hade minst en treårig eftergymnasial utbildning.³² I detta kapitel undersöker vi om gymnasieorten haft inverkan på vägen till utlandsstudier.

3.2.1. Många utlandsstuderande från storstäder och storstadsnära kommuner

Vi har tittat på i vilken skolkommun den studerande läste sin gymnasieutbildning. De kommuner som har störst andel utlandsstuderande är Storfors (24 procent), Lidingö (20), Sigtuna (20), Danderyd (19) och Åtvidabergs kommun (16).³³

Att Storfors och Sigtuna har hög andel utlandsstuderande har sin förklaring i att två av tre tidigare riksinternatskolor i Sverige ligger i dessa båda kommuner. I Storfors ligger Lundsbergs skola och i Sigtuna finns Sigtuna Humanistiska läroverk.

Att kommuner med riksinternatskolor har högre andel utlandsstuderande är naturligt. Riksinternatskolorna hade tidigare till uppgift att anordna skola för i första hand

³² SCB, SM: Befolkningens utbildning 2016, Rapport UF 37 SM 1701, 2017.

³³ Räknat på skolkommuner som hade 100 personer eller fler som läste eftergymnasiala studier under perioden.

utlandssvenska elever (29 kap. 15 § andra stycket skollagen 2010:800). Med utlandssvensk elev avsågs en elev vars vårdnadshavare stadigvarande vistas i utlandet. Fram till 2019 har de tidigare riksinternatskolorna kunnat söka bidrag för ersättning till utlandssvenska elevers skolgång.³⁴

Studerande som läst gymnasiet i eller nära en storstad har en högre andel utlandsstuderande jämfört med kommuner i eller nära större städer och kommuner i mindre städer/tätorter och landsbygd. Enligt Sveriges befolkningsstatistik 2018 bodde 37 procent av Sveriges befolkning i en kommun belägen i eller nära en storstad, 38 procent bodde i en kommun belägen i eller nära en större stad och 25 procent bodde i en kommun belägen i eller nära en mindre stad/tätort eller landsbygd.³⁵

Andelen som läst gymnasiet i storstäder är större bland utlandsstuderande än studerande i Sverige och även bland befolkningen i stort. Det gäller oavsett kön. Av de studerande i Sverige var det en något högre andel män som läst gymnasiet i en storstad eller storstadsnära kommun, men för de utlandsstuderande var fördelningen mellan män och kvinnor nära identisk.

Tabell 15 Andel studerande utomlands och i Sverige fördelat efter gymnasieortens storlek. Andelar i procent¹

	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
Storstäder och storstadsnära kommuner	44	31
Större städer och kommuner nära större stad	31	36
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	14	21
Uppgift om gymnasiestudier saknas	11	13

¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

Storstadsdominansen kvarstår oavsett föräldrarnas utbildningsbakgrund

I tidigare kapitel konstateras att studerande vars föräldrar har hög utbildningsbakgrund i högre grad väljer att studera utomlands. Föräldrar med hög utbildningsbakgrund bor också i högre grad i storstäder och storstadsnära kommuner. För att se att variabeln gymnasieort inte samvarierar med föräldrarnas utbildningsbakgrund bryter vi ut studerande vars föräldrar har en eftergymnasial utbildning på minst tre år och ser att andelen utlandsstuderande även i detta fall ökar med storleken på gymnasieorten. Som framgår av tabell 16 är andelen utlandsstuderande även här högst i kommuner i eller nära storstäder och lägst i mindre städer/tätorter och landsbygd. Det tyder på att vägen till utlandsstudier är rakare för studenter från storstäder och storstadsnära kommuner.

³⁴ SFS 2015:736: Om statsbidrag till kostnader för utbildning i Sverige för utlandssvenska elever, 2015.

³⁵ SCB (2019) Statistikdatabasen – tabell *folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968- 2018*

Tabell 16 **Andel studerande utomlands med föräldrar som läst eftergymnasial utbildning minst 3 år fördelat efter studerade utomlands, studerande i Sverige och storlek på gymnasieorten, andelar i procent.**

	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
Storstäder och storstadsnära kommuner	13	87
Större städer och kommuner nära större stad	9	91
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	7	93
Uppgift saknas	10	90

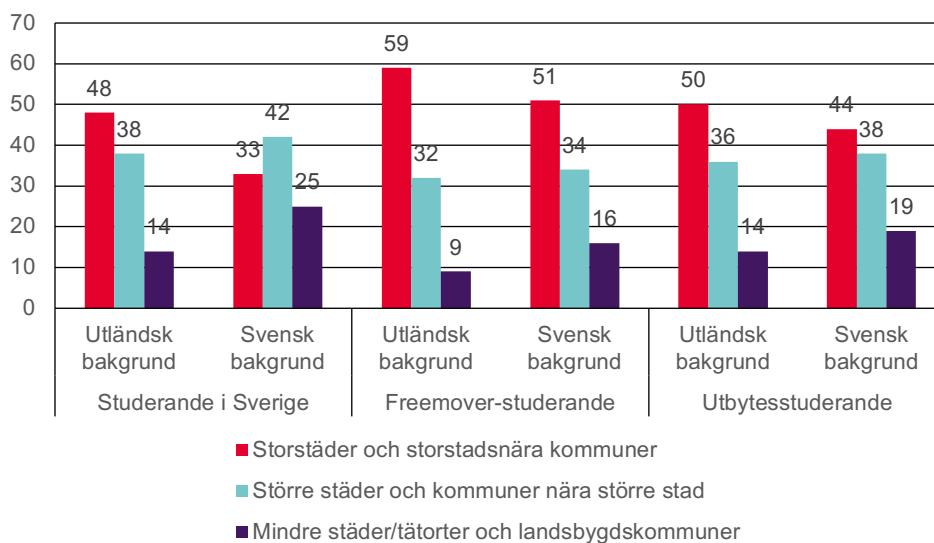
3.2.2. Hög andel freemover-studerande med utländsk bakgrund kommer från en storstad eller storstadsnära kommun

Var man läser gymnasiet har betydelse för om man söker sig till utlandsstudier som freemover-studerande eller utbytesstuderande. Störst andel freemover-studerande studerade på gymnasiet i kommuner som tidigare haft riksinternat. Störst andel utbytesstuderande hade läst gymnasiet i Lidingö kommun.³⁶

En något högre andel freemover-studerande än utbytesstuderande har genomfört sina gymnasiestudier i storstäder och storstadsnära kommuner. Som kapitel 3.2 visar är det vanligare för personer med utländsk bakgrund att läsa som freemover-studerande. Vi har också konstaterat att en hög andel av de utlandsstuderande läste sina gymnasiestudier i eller nära en storstad. Kombinerar vi bakgrund och storlek på gymnasieorten, framkommer att det är vanligt att personer med utländsk bakgrund som läser på eftergymnasial nivå har läst gymnasiet i eller nära en storstad. Särskilt vanligt var det bland dem med utländsk bakgrund som studerade som freemover-studerande. Som framgår av diagram 6 var det 59 procent av de freemover-studerande med utländsk bakgrund som läst gymnasiet i en storstad eller storstadsnära kommun, medan andelen med utländsk bakgrund som läst gymnasiet i storstäder var lägre bland utbytesstuderande och studerande i Sverige.

³⁶ Endast skolkommuner som hade 100 personer eller fler som läste eftergymnasiala studier under perioden.

Diagram 6 Andel med utländsk och svensk bakgrund fördelat efter gymnasieortens storlek och typ av studier, andelar i procent^{1, 2}

¹ Uppgift om bakgrund saknas för 2 408 personer varav 227 studerande i Sverige, 2 128 freemover-studerande och 53 utbytesstuderande

² På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

3.2.3. Nordplus- och MFS-studerande har högst andel från mindre städer eller landsbygd

Bland de utbytesstuderande finns det en viss skillnad mellan de som åkt inom de bilaterala utbytena och de som åkt inom UHR:s program. De som åkt inom de bilaterala utbytena har i något större utsträckning genomfört sina gymnasiestudier i storstäder. De största avvikelserna inom gruppen med utbytesstuderande finner man bland dem som åkt utomlands inom Nordplus- och MFS-programmen. Inom Nordplus hade 35 procent läst gymnasiet i eller nära en storstad, för MFS-studenterna var andelen 37 procent och för studenterna inom Erasmus+ var andelen 41 procent. Att det saknas uppgift för en relativt hög andel av Nordplusstudenterna försvårar dock jämförelsen. Men även om man tar bort gruppen som det saknas uppgifter för och därmed antar att de som saknas har samma fördelning som övriga grupper är storstadskoncentrationen mindre bland Nordplusstudenterna.

Tabell 17 Studerande inom olika utbytesprogram fördelat efter storlek på gymnasieort, andelar i procent¹

	Bilaterala	Erasmus+	Nordplus	MFS
Storstäder och storstadsnära kommuner	44	41	35	37
Större städer och kommuner nära större stad	35	37	33	38
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	18	17	21	19
Uppgift saknas	4	5	11	6

¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

3.3. Betygsmedelvärde från gymnasiet

Enligt Skolverket hade de som 2018 läste ett högskoleförberedande program, ett högre betygsmedelvärde än de som läste ett yrkesprogram. Bland de högskoleförberedande programmen hade elever som ha naturvetenskapliga programmet högst betygsmedelvärde och lägst betygsmedelvärde hade elever som läste samhällsvetenskap och teknikprogrammet. Det genomsnittliga betyget för samhällsvetenskap och teknikprogrammet var dock högre än det högsta genomsnittliga betyget vid något av yrkesprogrammen.³⁷ I detta kapitel tittar vi närmre på studenternas betygsmedelvärde från gymnasiet och dess betydelse för vägen till utlandsstudier.

3.3.1. Utbytesstuderande har höga betygsmedelvärden

Studerande utomlands hade ett betygsmedelvärden som var högre än de studerande i Sverige. Klart högst betygsmedelvärde hade utbytesstuderande medan freemover-studerande var mer lika studerande i Sverige.

Män som studerade freemover-studier hade ett median-betygsmedelvärde som var identiskt med studerande män i Sverige, medan män som studerade utbytesstudier utomlands hade ett betydligt högre betygsmedelvärde. Utlandsstuderande kvinnor hade ett högre betygsmedelvärde än studerande i Sverige, oavsett om de studerande utomlands som freemover-studenter eller utbytesstuderande.

Tabell 18 Betygsmedelvärde för utlandsstuderande fördelat på freemover-studenter, utbytesstuderande, studerande i Sverige och kön. Betygsmedelvärdet uttryckt som median^{1, 2, 3}

	Män	Kvinnor
Utlandsstuderande	15,9	16,8
Varav freemover-studerande	15,0	16,2
Varav utbytesstuderande	17,0	17,6
Studerande i Sverige	15,0	15,7

¹ Uppgift om betygsmedelvärde saknas för 10 542 män i kategorin studerande i Sverige och 1 825 män i kategorin utlandsstuderande varav 1 619 freemover-studenter och 206 utbytesstuderande.

² Uppgift om betygsmedelvärde saknas för 19 106 kvinnor i kategorin studerande i Sverige och 2 283 kvinnor i kategorin utlandsstuderande varav 1 956 freemover-studenter och 327 utbytesstuderande.

³ IB-programmet har ett eget betygssystem, vilket medför att deras betygsmedelvärden räknas om och får ett värde först när de söker till högskolan. Av den anledningen saknas uppgift om betygsmedelvärde för IB-studerande. Övriga orsaker till att uppgifter om betygsmedelvärde saknas kan vara att eleven slutfört gymnasiet senare än terminsslutet.

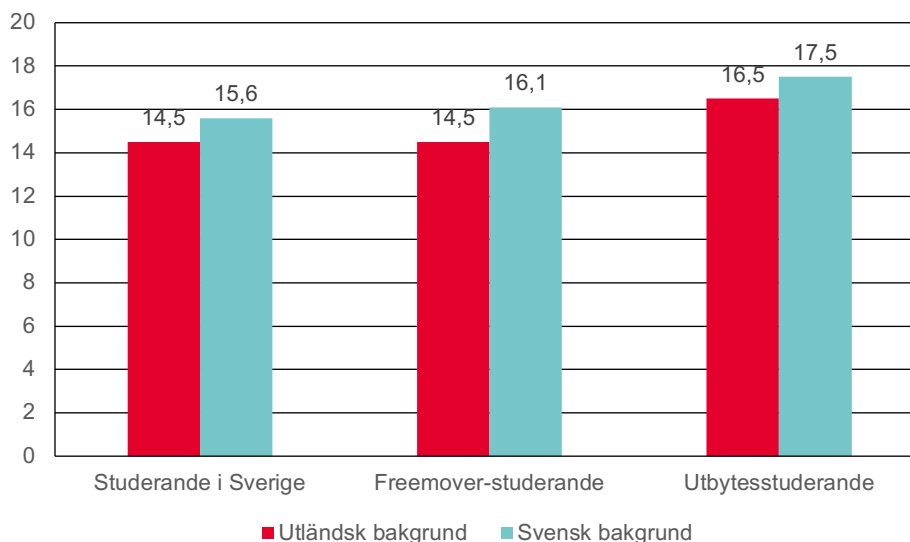
Utlandsstuderande har högre betygsmedelvärde – men undantag finns

Personer med utländsk bakgrund har samma betygsmedelvärde oavsett om de studerar i Sverige eller som freemover-studerande. Däremot var betygsmedelvärdet högre bland de med utländsk bakgrund som studerade utbytesstudier.

³⁷ Skolverket, PM - *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2018*, Dnr 2018:1905, 2018.

Bland personer med svensk bakgrund hade freemover-studerande högre betygsmedelvärde än studerande i Sverige och utbytesstuderande hade högre betygsmedelvärde än freemover-studerande.

Diagram 7 Betygsmedelvärde för personer med utländsk och svensk bakgrund fördelat på freemover-studenter, utbytesstuderande, studerande i Sverige. Betygsmedelvärdet uttryckt som median^{1, 2, 3}

¹ Uppgift om betygsmedelvärde saknas för 18 344 personer med utländsk bakgrund varav 14 870 studerande i Sverige, 1 624 freemover-studerande och 226 utbytesstuderande.

² Uppgift om betygsmedelvärde saknas för 16 180 personer med svensk bakgrund varav 14 648 studerande i Sverige, 1 235 freemover-studerande och 297 utbytesstuderande.

³ Uppgift om bakgrund saknas för 3 114 personer

Tittar vi närmare på vad de utlandsstuderande studerar på högskolan framträder vissa skillnader. Inom de flesta studieinriktningar har utlandsstuderande högre betygsmedelvärde än studerande inom samma inriktning i Sverige.

Undantagen är studerande inom inriktningarna hälso- och sjukvård samt social omsorg, och inriktningen lant- och skogsbruk samt djursjukvård, där studerande utomlands hade ett något lägre betygsmedelvärde än studerande i Sverige. En möjlig förklaring till det är att studieplatserna till läkarprogrammet eller veterinärprogrammet i Sverige är få och därför krävs höga betygsmedelvärden för att komma in. De som inte har tillräckligt höga betygsmedelvärden söker sig därför utomlands för att studera.

Tabell 19 Betygsmedelvärde för utlandsstuderande och studerande i Sverige fördelat på inriktning. Betygsmedelvärdet uttryckt som median¹

Inriktning	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
Allmän utbildning	16,8	15,1
Pedagogik och lärarutbildning	15,6	14,1
Humaniora och konst	16	15,4
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	16,6	16,2
Naturvetenskap, matematik, data	16,7	14,7
Teknik och tillverkning	17,6	16,2
Lant- & skogsbruk samt djursjukvård	16,6	16,7
Hälsa & Sjukvård samt social omsorg	15,5	15,7
Tjänster	14,4	14,4
Okänd	17,1	15,8

¹ Uppgift om betygsmedelvärde saknas för 29 648 studerande i Sverige och 4 108 utlandsstuderande.

Inom de olika utbytesprogrammen är skillnaden i betygsmedelvärde liten, men högst betygsmedelvärde har studerande inom MFS och lägst betygsmedelvärde har studerande inom Nordplus.

3.4. Studier vid komvux eller folkhögskola

En gymnasieexamen som anses högskoleförberedande ska omfatta de kurser som framgår av 4 kap. 15 § i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning. I de fall en person inte har tillräckligt med godkända betyg, finns det även möjlighet att komplettera sin utbildning. Tidigare var det vanligt att studera på komvux eller folkhögskola för att läsa upp sina redan godkända gymnasiebetyg för att komma in på en önskad utbildning. Numera har den möjligheten kraftigt begränsats i och med den nya skollagen som trädde i kraft 2010.³⁸ Det innebär att den som redan har ett godkänt betyg i ett ämne, inte ska anses vara behörig att gå kursen igen.

3.4.1. Färre utlandsstuderande kompletterar sin utbildning via komvux eller folkhögskola

Drygt en fjärdedel (27 procent) av de som studerade utomlands under läsåret 2016/17 hade studerat på komvux eller folkhögskola innan utlandsstudierna, vilket var klart lägre än andelen studerande i Sverige som läst på komvux. Att en lägre andel av de utlandsstuderande har läst på komvux kan delvis bero på att dessa är något yngre än de som studerar i Sverige.

³⁸ SFS 2010:800. Skollag, 2010.

Tabell 20 Studerande utomlands och i Sverige fördelat efter om de läst på komvux och/eller folkhögskola eller inte, andelar i procent

	Studerande utomlands	Studerande i Sverige
Ja	27	40
Nej	73	60

Könsskillnaderna som finns hos de studerande i Sverige, försvinner när vi tittar på de utlandsstuderande. Hos de utlandsstuderande är det lika vanligt för både kvinnor som män att ha läst på komvux eller folkhögskola innan de eftergymnasiala studierna. Bland de studerande i Sverige däremot, finns en skillnad. Det är vanligare att kvinnor som studerar i Sverige tar vägen via komvux/folkhögskola till eftergymnasiala studier än vad det är för män.

Det är också något vanligare att freemover-studenter läst minst en kurs i komvux eller folkhögskola än vad det är för utbytesstuderande. Freemover-studerande har en högre andel studerande med utländsk bakgrund och det är något vanligare att utlandsstuderande med utländsk bakgrund kompletterar sin gymnasieutbildning via komvux/folkhögskola än att personer med svensk bakgrund gör det. Läsåret 2017/18 var det 33 procent av de utlandsstuderande med utländsk bakgrund som hade kompletterat sin utbildning via komvux eller folkhögskola, jämfört med 24 procent av dem med svensk bakgrund.

Tabell 21 Andel utlandsstuderande som läst på komvux och/eller folkhögskola fördelat efter typ av utlandsstudier och bakgrund

	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund
Utlandsstuderande	33	24
Varav freemover-studerande	34	25
Varav utbytesstuderande	28	22

¹ Uppgift om bakgrund saknas för 2 712 utlandsstuderande.

3.4.2. Något vanligare att Nordplus och MFS -studerande studerat vid komvux/folkhögskola

Studerande vid något av UHR:s stipendieprogram kompletterar oftare sin gymnasieutbildning via komvux eller folkhögskola än studerande vid bilaterala utbytesprogram. Läsåret 2016/17 var det 21 procent av de som åkte inom de bilaterala utbytesavtalen som kompletterade sin utbildning via komvux eller folkhögskola. För studerande vid Erasmus+ var det 25 procent, för MFS 35 procent och för Nordplus 40 procent. Andelen Nordplusstudenter som studerat på komvux eller folkhögskola är lika stor som hos studerande i Sverige. Att en hög andel av Nordplusstudenterna hade studerat på komvux eller folkhögskola före utlandsstudierna, beror på att de i mindre utsträckning än andra utlandsstuderande gick ett högskoleförberedande gymnasieprogram.

Tabell 22 **Antal och andel som läst på komvux och/eller folkhögskola fördelat efter utbytesprogram. Andelar i procent.**

Läst på komvux/folkhögskola	Bilaterala utbytesprogram		UHR:s utbytesprogram					
	Antal	Andel	Erasmus +		Nordplus		MFS	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ja	836	21	789	25	54	40	132	35
Nej	3 242	79	2 427	75	80	60	247	65

4. Vilka väljer praktik eller kortare studieperioder?

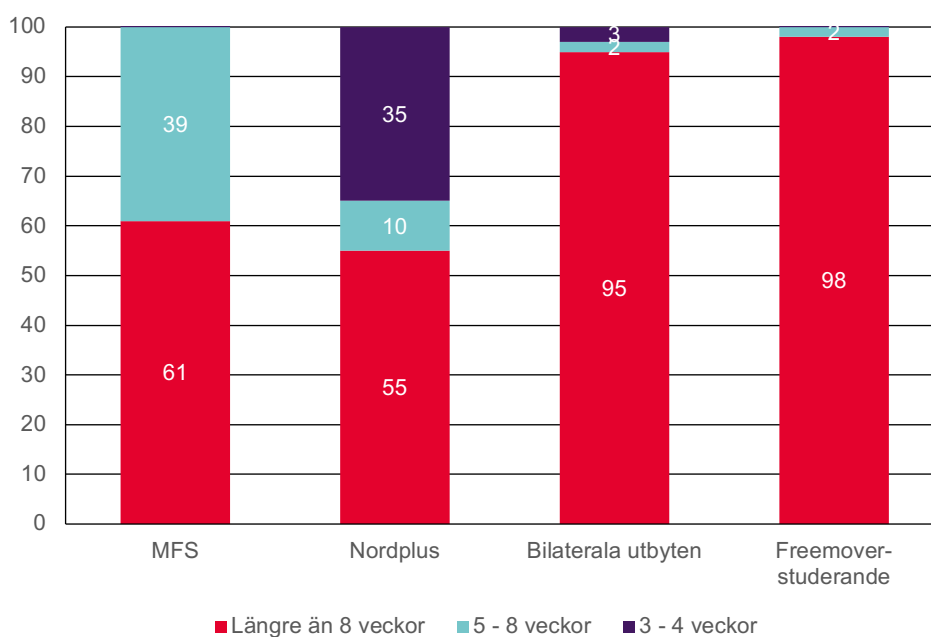
4.1. Kortare utlandsstudieperioder

För att se om sammansättningen inom studentgruppen skiljer sig beroende på längden på utbytena har vi gjort en särskild utsökning för gruppen som åkt på kortare utlandsstudier. Populationen har delats in i tre grupper; de som studerat utomlands längre än 8 veckor, de som studerat utomlands mellan 4 och 8 veckor samt de som studerat utomlands mellan 3 och 4 veckor. Bland freemover-studenterna var det 230 personer som studerat utomlands mellan 4 och 8 veckor och 130 personer som studerat utomlands mellan 3 och 4 veckor. Inom UHR:s program blir antalet än mindre; 161 respektive 50 personer.

Av UHR:s program är det inom Nordplus och MFS som kortare utlandsvistelser förekommer. Inom Nordplus finns det utbyten som kan vara så korta som en vecka, så kallad expressmobilitet. Eftersom Erasmus+ idag inte tillåter kortare utbyten ingår inte Erasmus+ i nedanstående redogörelse.

Det låga antalet som åkt på kortare utbyten gör det svårt att dra några säkra slutsatser. Likväl är det intressant att titta på gruppen då det kan ge en viss indikation på vilka särdrag gruppen som åker på korta utbyten har.

Diagram 8 Andelen kortare och längre studieperioder, fördelade efter typ av utbytesstudier och freemover-studerande

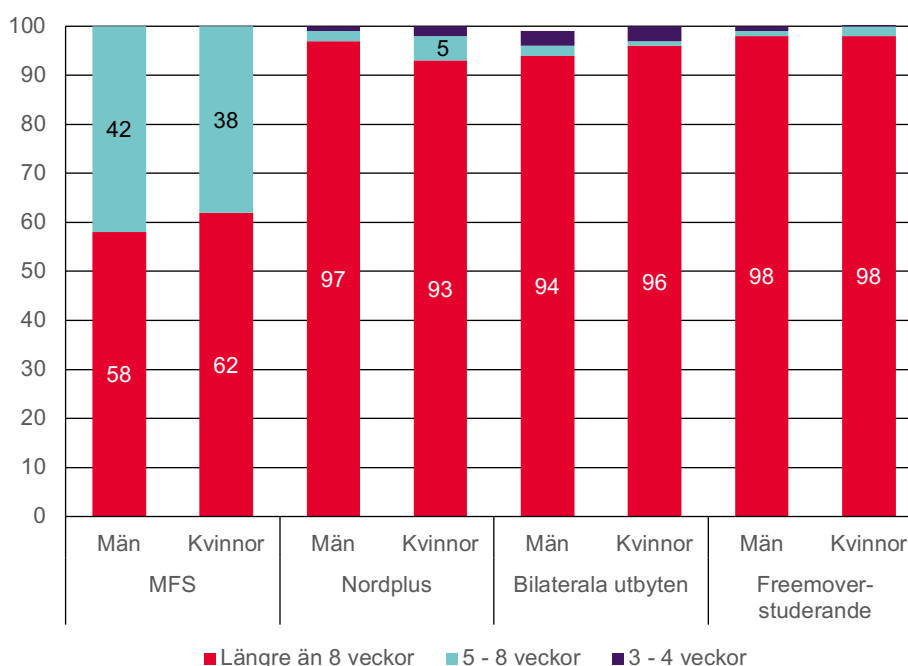

Majoriteten av dem som åker utomlands har börjat sina högskolestudier när de var 21 år eller yngre men bland dem som gjorde kortare utlandsperioder är det något

vanligare att de påbörjar sina högskolestudier vid en högre ålder. Tendensen syns bland freemover-studenterna men är tydligast inom UHR:s program. Ju högre ålder vid studiestart desto kortare utbytesperioder. Antalen är dock så små, särskilt i det kortaste intervallet med utlandsvistelser mellan 3-4 veckor, att vi inte kan dra några säkra slutsatser.

Det var inga påtagliga skillnader i längd på utlandsvistelsen beroende på kön i hela gruppen utresande. Nordplus har högre andel kvinnor som åker på kortare utbyten än MFS-programmet.

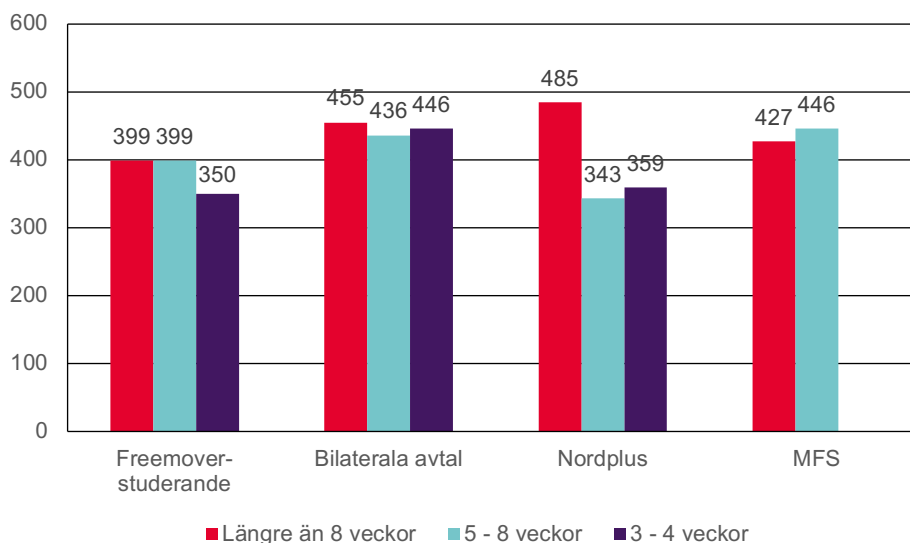
Diagram 9 Andelen kortare och längre studieperioder, fördelade efter typ av utbytesstudier och freemover-studerande, samt efter kön

Andelen med utländsk bakgrund skiljer sig inte nämnvärt beroende på längden på utlandsvistelsen. Inom Nordplus och MFS är dock andelen med utländsk bakgrund något lägre bland dem med kort utbytestid.

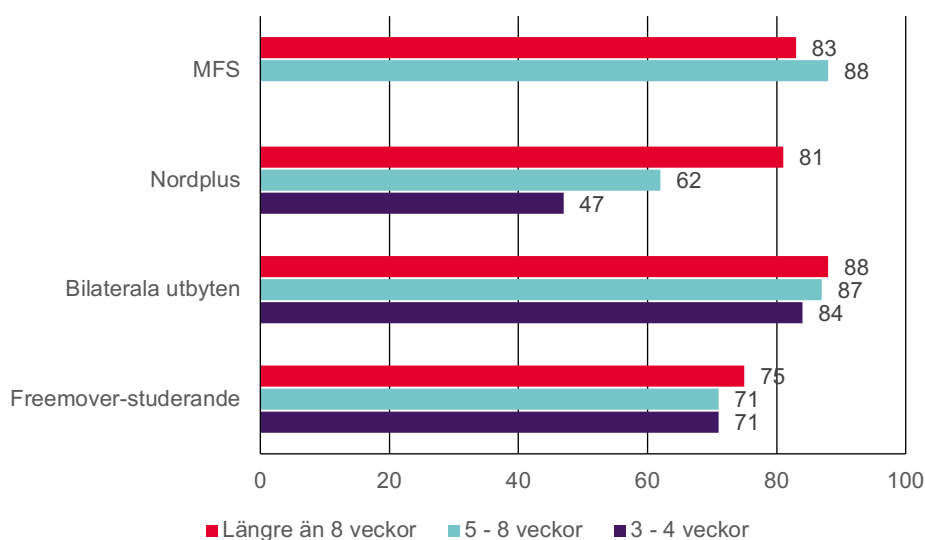
Som framgår av diagram 10 pekar uppgifterna om föräldrarnas inkomstnivåer åt lite olika håll. Bland freemover-studerande följer föräldrarnas inkomstnivåer längden på utbytena – ju kortare utlandsvistelser desto lägre föräldrainkomster. I gruppen som åkt ut inom UHR:s program är bilden mer splittrad. MFS- och Nordplus-studenterna med de kortaste utbytestiderna mellan tre och fyra veckor, har föräldrar vars inkomster är högre, än de inom gruppen som åkt ut mellan 5-8 veckor. Högst föräldrainkomster återfinns dock bland Nordplus-studenter som åkt på utbyten som är längre än åtta veckor.

Diagram 10 Sammanräknad förvärvsinkomst per förälder, fördelat efter utbytesprogram och freemover-studerande, samt efter längd på utlandsstudierna, tusen kronor

Storstadsdominansen är något mindre i gruppen med kortare utlandsstudieperioder, särskilt inom Nordplus. Men eftersom det rör sig om låga antal är det svårt att dra några säkra slutsatser. Ett tydligt mönster som kan urskiljas i gruppen som deltagit i kortare utbyten rör studierna innan påbörjade högskolestudier, diagram 11. Ju kortare utlandsvistelsen är, desto högre andel som inte har läst ett högskoleförberedande program på gymnasiet och dessutom högre andel som studerat på komvux eller folkhögskola. Mönstret är tydligast inom Nordplusprogrammet.

Diagram 11 Andelen som gått högskoleförberedande program på gymnasiet, fördelat efter utbytesprogram och freemover-studerande, samt efter längd på utlandsstudierna

Sammanfattningsvis tycks alltså de som deltar i kortare utbyten ha en delvis annan social bakgrund och en annan väg till högskolestudier än övriga utlandsstuderande.

Det finns visst fog för antagandet att de kortare utbytena har potential att attrahera en annan grupp studerande än de långa utlandsstudieperioderna. Men som konstaterats tidigare gör de låga antalen det svårt att dra säkra slutsatser.

4.2. Att studera eller praktisera under sin utbytesperiod

Att praktisera utomlands är en aktivitet som har ökat de senaste åren. Inom Erasmus+ är just praktik den aktivitet som ökar, till skillnad från övriga utbytesstuderande som åker utomlands för att studera kurser vid annat lärosäte.

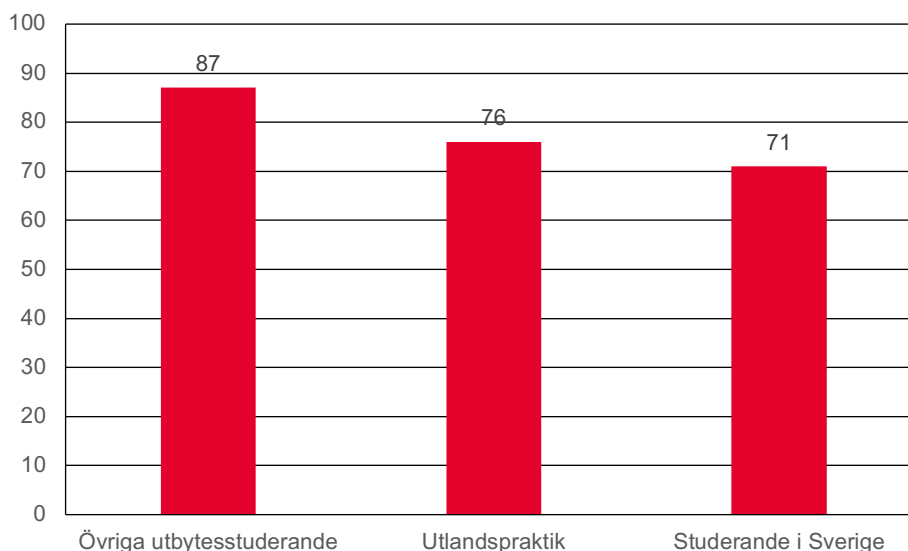
Uppgifter huruvida studenten har åkt utomlands för att praktisera eller studera finns endast för UHR:s program. Därför ingår endast gruppen utbytesstudenter genom UHR:s program i jämförelsen nedan. Totalt var det 3 700 personer som åkte ut inom UHR:s program under läsåret 2016/17, av dem var det 390 som åkte utomlands för att praktisera medan övriga utbytesstuderande, 3 300, åkte utomlands för att studera kurser. Majoriteten av dem som åkte utomlands för att praktisera, 360 personer, gjorde det inom Erasmus+ programmet. Övriga åkte inom Nordplus. MFS-studerande räknas in i gruppen ”övriga utbytesstuderande”.

Av dem som praktiserade utomlands var 76 procent kvinnor. Praktikanterna var något äldre när de påbörjade sina högskolestudier än övriga utbytesstuderande. Skillnaden är dock liten. Även vid själva utresetillfället återfinns en större andel av praktikanterna i de högre åldersgrupperna.

Gruppen utlandspraktikanter skiljer sig i flera avseenden mindre från högskolestuderande i Sverige, än övriga utbytesstuderande inom UHR:s program. Det gäller exempelvis utländsk bakgrund. Av dem som åkte för att praktisera var andelen med utländsk bakgrund 21 procent medan andelen var 14 procent för övriga utbytesstuderande. Bland studerande i Sverige hade 20 procent utländsk bakgrund.

Även praktikanternas väg till högskolestudier har likheter med vägen till studier för studerande i Sverige. De som praktiserar utomlands har i mindre utsträckning än övriga utlandsstuderande gått ett högskoleförberedande gymnasieprogram (diagram 12), och har, möjligen som en konsekvens av det, oftare läst på komvux eller folkhögskola. När det gäller betyg från gymnasiet skiljer sig grupperna dock inte åt nämnvärt. I det avseendet är gruppen som åkte utomlands för att praktisera mer lik övriga utbytesstuderande än studerande i Sverige.

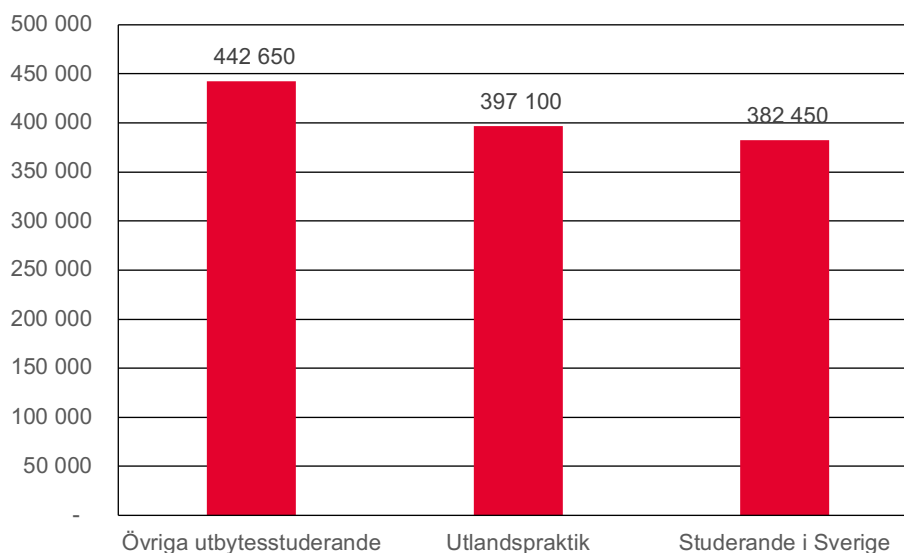
Diagram 12 Andelen som har studerat ett högskoleförberedande gymnasieprogram, fördelat efter studerande i Sverige, utlandspraktikanter och övriga utbytesstuderande¹

¹ I gruppen övriga utbytesstuderande ingår endast UHR:s utbytesprogram.

Praktikantgruppen har föräldrar med lägre inkomster än övriga utbytesstuderande. Inkomstfördelningen inom praktikantgruppen är mer lik den bland studerande i Sverige än bland övriga utbytesstuderande.

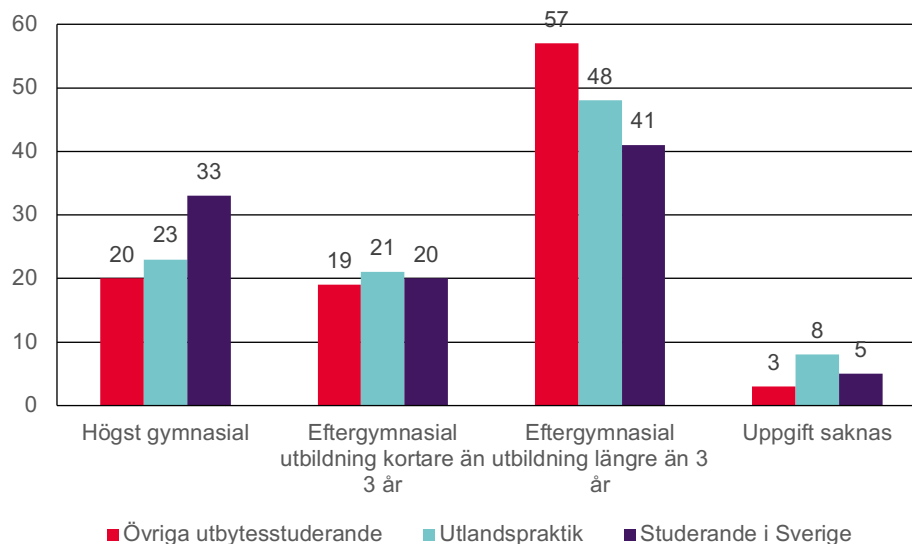
Diagram 13 Sammanräknad förvärvsinkomst per förälder, fördelat efter studerande i Sverige, utlandspraktikanter och övriga utbytesstuderande¹, kronor

¹ I gruppen övriga utbytesstuderande ingår endast UHR:s utbytesprogram.

Även när det gäller föräldrarnas utbildningsnivå skiljer sig praktikantgruppen mindre från studerande i Sverige än vad övriga utbytesstuderande gör vilket framgår av diagram 14. Föräldrarnas utbildningsnivå är något lägre i praktikantgruppen än för övriga utbytesstuderande.

Diagram 14 Föräldrars utbildningsnivå¹ hos studerande i Sverige, utlandspraktikanter och övriga utbytesstuderande², andelar i procent

¹ Forskarutbildning ingår i "Eftergymnasial utbildning minst tre år".

² I gruppen övriga utbytesstuderande ingår endast UHR:s utbytesprogram.

Som nämns i bakgrunden konstaterar Eurostudentrapporten VI att den sociala selektionen beroende på föräldrars utbildningsbakgrund är mindre inom gruppen som åkt utomlands för att praktisera än bland övriga utbytesstuderande. Registerdata som utgör grund till denna rapport bekräftar delvis den bilden. Den sociala snedrekryteringen som finns i högskolan förstärks i mindre utsträckning i praktikantgruppen än hos övriga utbytesstuderande.

5. Finansiering av utlandsstudier

Det finns många sätt att finansiera sina studier. Det kan till exempel göras med sparade medel, genom att arbeta vid sidan av studierna eller med studiestöd. CSN har i rapporten ”Studerandes ekonomiska och sociala situation” visat på att en majoritet av dem som studerar med studiemedel inte arbetar vid sidan av sina studier.³⁹ Kvinnor arbetade dock i högre grad än män och äldre studerande arbetade i något högre grad än yngre. De främsta orsakerna till arbete parallellt med studier angavs vara att man har behov av extrapengar, att man behövde inkomsten för att ha råd att studera och för att slippa ta lån.

I det här kapitlet tittar vi på de studerandes inkomster under året före sina studier med studiemedel, för att se om det finns något samband mellan inkomst och valet att studera utomlands. Vi kommer även att fokusera på hur studiestödet används i olika studerandegrupper för att finansiera utlandsstudier.

5.1. Egna inkomster före studierna

En hypotes är att studerande med höga egna inkomster är mindre benägna att flytta på sig och att förlorad arbetsinkomst därmed är ett skäl till att inte studera utomlands. Dessutom kan arbete före studierna vara ett av sätten att finansiera utlandsstudier. Vi tittar därför närmare på hur de studerandes inkomster året före sina studier med studiemedel sett ut.

5.1.1. Kvinnor har högre egna inkomster

Studerande i Sverige har högst egna inkomster och utbytesstuderande har högre inkomster jämfört med freemover-studenter året före första studierna med studiemedel.

Kvinnor har högre inkomster än män oavsett typ av studier och bakgrund. Högst egna inkomster året före studier hade kvinnor med svensk bakgrund som studerar i Sverige. Dessa har nästan dubbelt så hög inkomst året före studier jämfört med kvinnor med svensk bakgrund som studerar som freemover-studerande. Lägst inkomster året före studier har freemover-studerande med utländsk bakgrund.

³⁹ CSN, *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017*, Dnr 2018:3, CSN.

Tabell 23 Inkomst året före studier fördelade på studieväg och bakgrund. Belopp uttryckt som median och i kronor^{1, 2, 3}

	Freemover-studerande	Utbytesstuderande	Studerande i Sverige
Svensk bakgrund	34 212	48 760	61 875
Varav kvinnor	37 143	50 925	75 787
Varav män	28 789	45 691	42 008
Utländsk Bakgrund	7 918	14 496	16 502
Varav kvinnor	8 500	18 393	20 489
Varav män	6 710	10 409	11 400

¹ Inkomstuppgifter saknas för 7 915 personer med utländsk bakgrund varav 7 296 studerande i Sverige, 510 freemover-studerande och 109 utbytesstuderande.

² Inkomstuppgifter saknas för 28 579 personer med svensk bakgrund varav 27 419 studerande i Sverige, 694 freemover-studerande och 466 utbytesstuderande.

³ Uppgift om bakgrund saknas för 3 114 personer

5.1.2. Höga egna inkomster inom Nordplus-programmet

Studerande inom Nordplus-programmet har högst egna inkomster året före studierna. Läsåret 2016/17 hade studenter inom Nordplus-programmet en medianinkomst på 77 400 kronor vilket var klart högst bland utbytesprogrammen men även högre än studerande i Sverige. Bland utbytesstudenterna följer storleken på den egna inkomsten innan studiestart i stora drag åldern vid studiestart. Studenterna inom Nordplus påbörjar studierna i högre ålder än övriga utbytesstuderande och har de högsta inkomsterna. Därefter följer MFS med de näst högsta inkomsterna och den näst högsta åldern vid studiestart. Skillnaden i inkomster är liten mellan de som åkt utomlands inom bilaterala utbyten och Erasmus+ vilket även skillnaden i ålder vid studiestart är.

Tabell 24 Inkomst året före studier fördelade på utbytesprogram. Belopp uttryckt som median och i kronor¹

	Antal personer	Inkomst året före studier
Bilaterala	3 835	43 364
Erasmus+	2 985	41 022
Nordplus	93	77 426
MFS	307	53 097

¹ Inkomstuppgifter saknas för 587 personer varav 243 bilaterala, 231 Erasmus+, 41 Nordplus och 72 MFS.

5.2. Studiestöd och lånebenägenhet

Studiestöd ges som bidrag med en frivillig lånedel (nedan kallat grundlån) och är tänkt att finansiera studerandes levnadsomkostnader under studietiden. I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn. Tilläggslån är tänkt att förstärka studiestödet för vuxna som har förvärvsarbetat före studierna, och kan lämnas när en

studerande som är minst 25 år har haft en viss inkomst under kalenderåret före studierna har haft en viss inkomst. Den studerande måste också studera inom EU/EES eller Schweiz. I vår undersökning är andelen utlandsstuderande med tilläggs lån låg. Under 2016/17 var det 2 procent av de utlandsstuderande som hade tilläggs lån. Andelen var densamma oavsett kön och bakgrund. Bland högskolestuderande i Sverige var andelen med tilläggs lån 6 procent under samma period.

Merkostnads lån kan lämnas av flera olika skäl. Alla som studerar utomlands kan få ett kompletterande merkostnads lån för utlandsstudier. För studier under 2016 var merkostnads lånet för utlandsstudier 553 kronor per vecka. Lånet är tänkt att kompensera i länder med högre kostnads läge. En annan vanlig kostnad som kan ge rätt till merkostnads lån är undervisningsavgifter. En utlandsstuderande kan också få merkostnads lån för en tur- och returresa till det land hen studerar i, för försäkring i samband med utlandsstudierna och för vissa övriga kostnader.⁴⁰

5.2.1. Lånebenägenhet hos utlandsstuderande

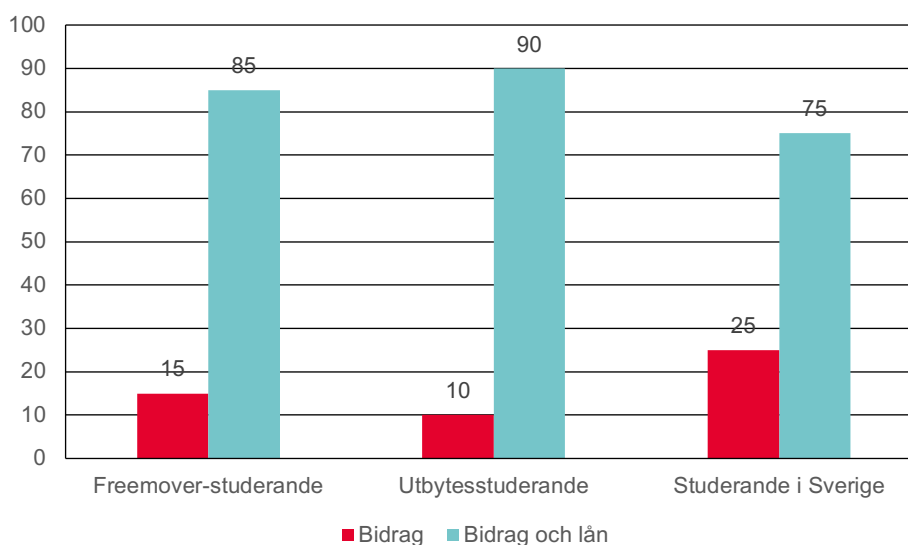
De allra flesta som studerade utomlands under läsåret 2016/17 valde att ta lån för att finansiera sina studier. Under läsåret 2016/17 var det 87 procent av de utlandsstuderande som använde studiemedlens lånedel. Motsvarande andel bland högskolestuderande i Sverige var 75 procent. Att utlandsstuderande oftare tar lån beror på att de i många fall har högre omkostnader och dessutom i många fall inte har lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som studerande i Sverige.⁴¹ Just studienivå och inkomst är två av de viktigaste faktorerna som förklarar lånebenägenheten hos studerande.⁴² Utbytesstuderande har en högre lånebenägenhet än freemoverstuderande, medan det är mycket små skillnader mellan hur stor andel kvinnor och män som lånar.

⁴⁰ Vissa övriga kostnader är till exempel dubbel bosättning, pendlingsresor, resor vid insamling av material till uppsats eller avhandling och resor och logi vid studie- och praktikresa. Dessa merkostnads lån ges främst till studerande i Sverige eller i EU/EES och Schweiz.

⁴¹ CSN, Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel, 2017.

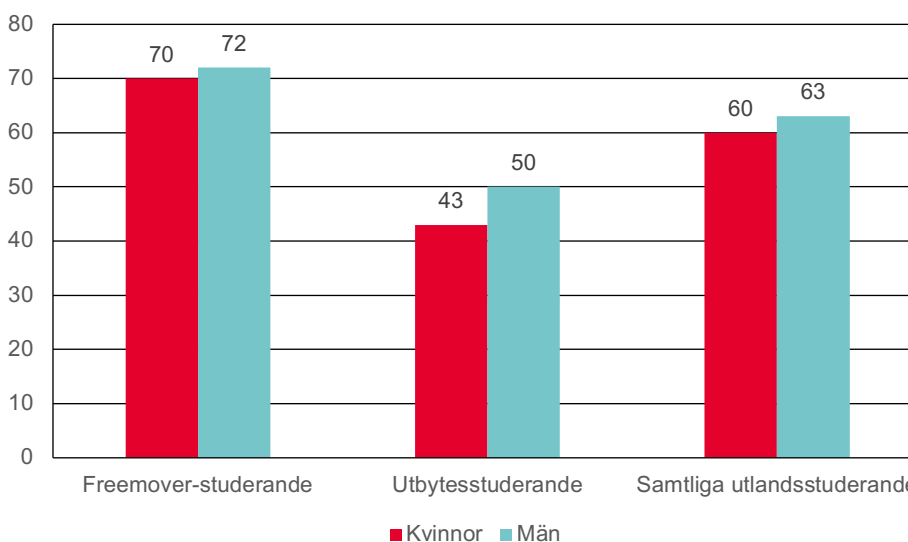
⁴² CSN, Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel, 2017.

Diagram 15 Lånebenägenhet 2016/17, fördelat efter typ av utlandsstudier och studerande i Sverige, andelar i procent

Däremot har freemover-studerande oftare både ordinarie lån och merkostnadslån. Under läsåret 2016/17 var andelen med merkostnadslån 24 procentenheter högre bland freemover-studerande än bland utbytesstuderande.

Diagram 16 Andelen med merkostnadslån bland utlandsstuderande 2016/17, fördelat efter typ av utlandsstudier och efter kön, andelar i procent

Att freemover-studerande ofta får merkostnadslån beror på att de ofta har höga kostnader för undervisningsavgifter och söker merkostnadslån för detta. Som tabell 25 visar var det bland freemover-studerande 76 procent som hade merkostnadslån för undervisningsavgift. Det var däremot ovanligt att utbytesstuderande fick det, vilket beror på att de inte har kostnader för sin utbildning som kan klassificeras som undervisningsavgifter. Det var vanligast bland både freemover-studerande och utbytesstuderande att få det allmänna merkostnadslånet för utlandsstudier.

Tabell 25 Utlandsstuderande med merkostnadslån 2016/17, fördelat efter typ av merkostnadslån och typ av utlandsstudier, andelar i procent¹

	Freemover-studerande	Utbytesstuderande	Samtliga
Försäkring	33	14	28
Resor utomlands	52	47	51
Undervisningsavgift	76	2	57
Utlandsstudier	87	95	89
Övriga kostnader	2	0	2

¹ En studerande kan ha merkostnadslån av flera skäl samtidigt. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

Utbytesstuderande som studerade inom ett bilateralt utbytesprogram hade en något högre lånebenägenhet än utbytesstuderande som studerade med stipendium från UHR. Det var 92 procent av dem som studerade inom ett bilateralt utbyte som hade studielån och 88 procent av dem som studerade på något av UHR:s program. Eftersom de studerade inom bilaterala utbyten inte automatiskt får ett stipendium är det rimligt att lånebehovet är större. De tog också oftare merkostnadslån.

Minst lånebenägna bland de utbytesstuderande är de som åker inom Nordplus vilket kan förklaras med att det utgår ett stipendium, men också av att en andel av Nordplusstudenterna åker på korta utbyten.

Tabell 26 Utbytesstuderande med studiemedel 2016/17, fördelat efter utbytesprogram och typ av studiemedel, andelar i procent¹

	Bilaterala program	UHR:s utbytesprogram		
		Totalt	Erasmus+	Nordplus
Bara bidrag	8	11	15	11
Bidrag och lån	32	55	71	87
Bidrag, lån och merkostnadslån	61	33	15	2

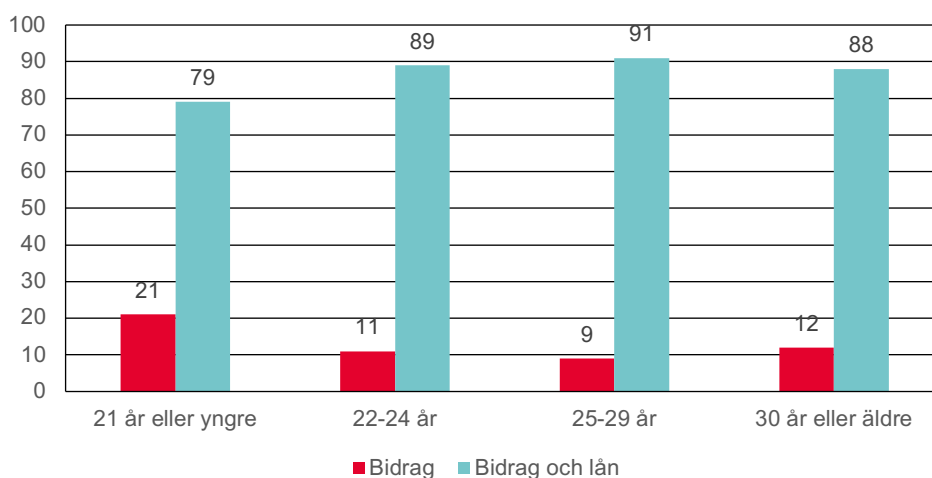
¹ På grund av avrundning kan summan av andelarna bli högre eller lägre än 100.

Yngre lånar mer sällan än äldre

Yngre studerande lånar i lägre utsträckning än äldre. Av de utlandsstuderande som var 21 år eller yngre var det 79 procent som använde studiemedlens lånedel, jämfört med 89 procent av dem mellan 22 och 24 år och 91 procent av dem mellan 25 och 29 år. Lånebenägenheten minskar sedan lite bland äldre studerande. Att de i mellanliggande åldrar oftast lånar stämmer med lånebenägenheten hos samtliga studiemedelstagare.⁴³

⁴³ CSN, Studiestödet 2018, CSN rapport 2019:2, 2019.

Diagram 17 Lånebenägenhet hos utlandsstuderande 2016/17, fördelat efter ålder, andelar i procent

Andelen som tar lån är något lägre bland utlandsstuderande med utländsk bakgrund, 84 procent, än bland utlandsstuderande med svensk bakgrund, 89 procent. Däremot tar utlandsstuderande med utländsk bakgrund oftare merkostnadslån, vilket kan bero på att de oftare är freemover-studerande och därför behöver låna till undervisningsavgifter. Det var 68 procent av samtliga utlandsstuderande med utländsk bakgrund som hade merkostnadslån under 2016/17, jämfört med 60 procent av dem med svensk bakgrund.

Föräldrarnas utbildning och inkomst påverkar lånebenägenheten på olika sätt

Något annat som vi vet påverkar lånebenägenheten är föräldrarnas utbildningsbakgrund. Det är till exempel vanligt att studerande med föräldrar som har studerat på eftergymnasial nivå tycker att det är mer självklart att ta studielån, eftersom deras föräldrar har gjort detsamma. Dessutom kan bedömningen både av den egna studieförmågan och av förutsättningarna att i framtiden betala tillbaka lånet vara högre hos studerande som har föräldrar som läst på eftergymnasial nivå.⁴⁴

Lånebenägenheten hos utlandsstuderande skiljer sig något åt beroende på föräldrarnas utbildningsnivå, men skillnaderna är inte särskilt stora. De som har lägst lånebenägenhet är freemover-studerande som har minst en förälder med en treårig eftergymnasial utbildning.

I tidigare undersökningar har även föräldrarnas inkomst visat sig ha en viss betydelse för lånebenägenheten.⁴⁵ Bland utlandsstuderande som bara har bidrag är föräldrarnas medianinkomst högre än bland dem som studerar utomlands och tar lån. Det motsatta gäller för studerande i Sverige – där är föräldrarnas inkomster högre bland dem som även tar lånedelen.

⁴⁴ CSN, Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel, CSN rapport 2017:4, 2017.

⁴⁵ CSN, Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel, CSN rapport 2017:4, 2017.

Tabell 27 Föräldrarnas sammanräknade förvärvsinkomst 2016¹ fördelat efter utlandsstuderande och studerande i Sverige, och typ av studiemedel, kronor

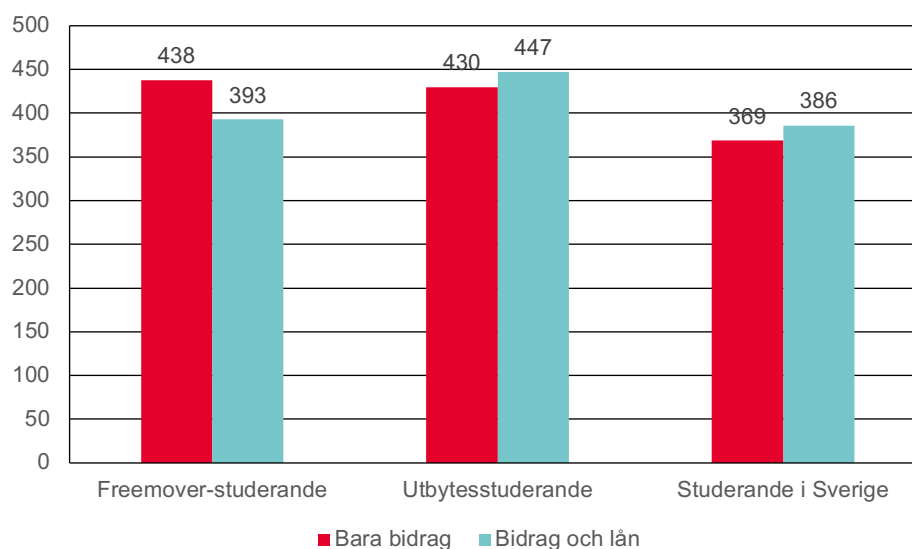
	Utlandsstuderande		Studerande i Sverige	
	Bara bidrag	Bidrag och lån	Bara bidrag	Bidrag och lån
Mammas medianinkomst	373 500	373 500	331 600	349 900
Pappas medianinkomst	478 300	447 100	405 000	420 000
Genomsnittlig medianinkomst per förälder ²	435 275	418 000	369 450	386 350

¹ För 9 218 personer (varav 5 169 män och 4 049 kvinnor) saknas uppgifter om inkomst hos Skatteverket.

² För 3 594 studerande (varav 3 328 freemover-studerande och 266 utbytesstuderande) saknas uppgifter om båda föräldrarnas inkomst.

Vid en första anblick finns alltså en skillnad mellan hur föräldrarnas ekonomi påverkar lånebenägenheten hos utlandsstuderande och studerande i Sverige. När uppgifterna fördelas på typ av utlandsstuderande, blir det dock tydligt att det framförallt är freemover-studerande som skiljer sig från övriga. Utbytesstuderande som tar lån har, precis som svenska studerande, föräldrar med högre medianinkomst än de som inte tar lån.

Diagram 18 Genomsnittlig medianinkomst per förälder 2016 fördelat efter typ av utlandsstuderande och studerande i Sverige och typ av studiemedel, tusen kronor¹

¹ För 3 594 studerande (varav 3 328 freemover-studerande och 266 utbytesstuderande) saknas uppgifter om båda föräldrarnas inkomst.

Detta gäller för samtliga typer av utbytesstudier, utom för dem som studerade inom Erasmus+. I den gruppen var föräldrarnas inkomst något högre bland dem som hade bara bidrag än bland dem som också hade lån.

6. Slutsatser

6.1. Vad karaktäriserar dem som väljer att studera utomlands?

Utlandsstuderande skiljer sig från de som inte studerar utomlands på flera sätt. En skiljelinje finns mellan freemover-studerande och dem som åker inom lärosätenas utbytesavtal. Freemover-studerande är mer lika de studerande i Sverige när det gäller bakgrund och väg till högskolestudier än vad utbytesstuderande är. Med vissa undantag är gruppen utbytesstuderande relativt homogen.

Könsfördelningen bland utlandsstuderande är något jämnare än bland studerande i Sverige, men överrepresentationen av kvinnor finns även bland utlandsstuderande. Den största obalansen finns inom UHR:s program, där andelen kvinnor är särskilt hög, inte minst inom MFS-programmet. Även bland dem som åkt utomlands för att praktisera finns en stor övervikt av kvinnor. Jämnast är könsfördelningen inom de bilaterala utbytesavtalen. I den gruppen är könsfördelningen jämnare än bland studerande i Sverige.

Bland de högskolestuderande i Sverige finns könsskillnader när det gäller familjebakgrund, studieväg och inriktning på högskolestudierna. Det är slående hur dessa skillnader minskas eller suddas ut bland de utlandsstuderande. Till skillnad mot studerande i Sverige, har utlandsstuderande män och kvinnor en liknande väg till sina eftergymnasiala studier. Utlandsstuderande har, oavsett kön, en liknande bakgrund och gör liknande aktiva studieval. De har föräldrar med liknande inkomst och studiebakgrund. De har också liknande gymnasiebakgrund och väljer liknande inriktningar i sina eftergymnasiala studier.

Det är vanligare att studerande med utländsk bakgrund väljer att studera utomlands än att studerande med svensk bakgrund gör det. Andelen studerande med utländsk bakgrund är särskilt hög i gruppen freemover-studerande, där cirka en tredjedel har utländsk bakgrund. Andelen med utländsk bakgrund bland utbytesstuderande är betydligt lägre.

6.1.1. Olika socioekonomiska förhållanden beroende på aktivitet, längd och inriktning på studierna utomlands

Ser vi på de studerandes socioekonomiska bakgrund blir det tydligt att de utlandsstuderande kommer från familjer där föräldrarna har högre utbildningsnivå och högre inkomster än de som inte åker utomlands. Det är särskilt tydligt för utbytesstuderande. Denna rapport bekräftar därmed tidigare studier om att det finns en social snedrekrytering till utlandsstudier. Snedrekryteringen är olika stor inom olika studieinriktningar. De som studerar samhällsvetenskaplig inriktning utomlands har föräldrar med högre inkomster än både övriga utlandsstuderande och studerande i Sverige inom samma

inriktning. Eftersom samhällsvetenskaplig inriktning är väldigt vanligt bland utlandsstuderande, kan det vara en del av förklaringen till den socioekonomiska skillnaden mellan utlandsstuderande och studerande i Sverige.

De som studerar hälso- och sjukvårdsutbildningar som freemover-studerande visar att utlandsstudier även kan vara aktuella för mindre privilegierade studenter. Föräldrar till freemover-studerande inom hälso- och sjukvård hade avsevärt mycket lägre inkomst än föräldrar till studerande i Sverige inom samma område. De freemover-studerande inom hälso- och sjukvård hade också lägre genomsnittligt betygsmedelvärde från gymnasiet. En mycket hög andel av dem hade utländsk bakgrund.

Det finns många olika skäl till att vilja studera utomlands, och kanske är skälet för dem som läser inom hälso- och sjukvårdsutbildningar, som freemover-studerande, framförallt själva yrkesvalet. De väljer inte *utlandsstudier*, utan de väljer *en yrkesutbildning*. En stor andel av de som studerar som freemover-studerande inom hälso- och sjukvård samt social omsorg utomlands studerar till läkare. För att komma in på läkarutbildningen i Sverige krävs mycket höga betyg, då antalet utbildningsplatser vid svenska lärosäten länge varit få och eftertraktade. De som har bestämt sig för att bli läkare, men inte kommer in på utbildningen i Sverige, söker sig därför sannolikt utomlands där det finns andra urvalskriterier.

Sammantaget träder bilden fram av att det är en förhållandevis privilegierad grupp studenter som åker utomlands, men att det finns skillnader beroende på studieinriktning. Den sociala snedrekryteringen som redan finns till högskolan⁴⁶ förstärks ytterligare bland utlandsstuderande, i synnerhet inom lärosätenas utbytesavtal.

Intressanta skillnader finns även inom gruppen utbytesstuderande trots att skillnaderna är relativt små. De som åker inom lärosätenas bilaterala avtal har föräldrar med högst utbildnings- och inkomstnivåer medan Nordplusstudenter i många avseenden har flera karakteristika som ligger närmare gruppen studenter som inte åker utomlands. Antalet Nordplusstuderande i populationen är emellertid för litet för att dra alltför långtgående slutsatser.

Knappt hälften av Nordplusstudenterna i populationen har varit på utbyten kortare än 8 veckor. De som deltar i kortare utbyten har en delvis annan social bakgrund och en annan väg till högskolestudier än övriga utlandsstuderande. Det finns därför visst fog för antagandet att de kortare utbytena har potential att attrahera en annan grupp studerande än de långa utlandsstudieperioderna. Men som konstaterats tidigare gör de låga antalen det svårt att dra säkra slutsatser.

Även de som åker utomlands för att praktisera skiljer ut sig bland dem som åker utomlands. Praktikantgruppen liknar i flera avseenden gruppen som inte har studerat utomlands mer än övriga utbytesstuderande. Eurostudentrapporten VI föreslår att ett möjligt skäl till att den sociala snedrekryteringen beroende på föräldrars utbildningsbakgrund är mindre inom gruppen som åkt utomlands för att praktisera än bland övriga utbytesstuderande är att en del praktikplatser är avlönade.⁴⁷ Ett annat möjligt skäl är att de kan vara mer benägna att ta hänsyn till vad man uppfattar att arbets-

⁴⁶ UKÄ, Universitet och högskolor – Årsrapport 2018, UKÄ rapport 2018:5, 2018, s. 63 ff.

⁴⁷ Hauschildt, K, Vögtle, EM, Gwosć, C, 2018. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators. EUROSTUDENT VI 2016–2018, s. 226 ff.

marknaden efterfrågar. En studie av arbetsgivares syn på utlandsstudier som dåvarande Internationella programkontoret gjorde tillsammans med Svenskt näringsliv 2010 visar att arbetsgivare värderar utlandspraktik särskilt högt.⁴⁸

6.2. Vad kännetecknar vägen till utlandsstudier?

Utlandsstuderande har haft en relativt rak väg till högskolestudier. De har i högre grad studerat högskoleförberedande program på gymnasiet och i lägre grad studerat på komvux eller på folkhögskola, jämfört med dem som inte har studerat utomlands. Vidare har de högre betygsmedelvärden från gymnasiet. Dessa skillnader är tydligast när man jämför utbytesstuderande med dem som inte har studerat utomlands. En grupp bland utbytesstudenterna som utmärker sig är Nordplusstudenterna, som inte har en lika rak väg till högskolestudier som övriga utbytesstuderande. Det är en lägre andel av dem som har studerat högskoleförberedande program och högre andel som har kompletterat via komvux eller folkhögskola.

De som studerat IB-program på gymnasiet sticker ut på ett alldeles särskilt sätt med en mycket hög andel som studerar utomlands efter gymnasiet och en i det närmaste total dominans för freemover-studier. För att förstå den här gruppens bevekelsegrunder för val av utlandsstudier skulle en enkät- eller fokusgruppsstudie behövas.

Vägen till utlandsstudier tycks också vara rakare för personer som läst sina gymnasie-studier i eller nära en storstad. Det är en högre andel studerande som läst gymnasiet i en storstad eller storstadsnära kommun som går vidare till utlandsstudier. Det i sig beror sannolikt delvis på att studerande från storstäder har föräldrar med en högre utbildningsnivå jämfört med studerande från mindre städer eller landsbygd. Men även om vi granskar enbart studerande vars föräldrar har den högsta utbildningsnivån, är det studerande som läst gymnasiet i en storstad som har den högsta andelen utlandsstuderande.

6.3. I vilken mån är studiestödet rekryterande och utjämnande när det gäller utlandsstudier?

Studiestödets mål är att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det rekryterande målet är dock av mer generell karaktär, dvs. studiestödet bör vara utformat på ett sådant sätt att det rekryterar bredare grupper till studier, medan det utjämnande målet kan definieras som att studiestödet ska vara selektivt rekryterande, dvs. det bör vara utformat på ett

⁴⁸ Internationella programkontoret, Svenskt näringsliv: Arbetsgivares syn på utlandserfarenhet, 2010, s. 25 f.

sådant sätt att det i vissa fall specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper till studier.

Ett sätt att mäta studiestödets rekryterande effekt för utlandsstudier är att titta på hur stor andel av de studerande som tar lån, inklusive merkostnadslån. Bland utlandsstuderande är andelen med grundlån hög, liksom andelen som tar merkostnadslån. Det gäller i hög utsträckning för freemover-studerande och i något lägre utsträckning för utbytes-studerande. Detta tyder på att studiestödets rekryterande effekt är hög bland utlandsstuderande, något som har konstaterats även tidigare.⁴⁹ Sannolikt hade antalet utlandsstuderande minskat väsentligt om studiemedlen inte hade funnits, inte minst antalet freemover-studerande.

De som studerar utomlands kommer i högre utsträckning än de som studerar i Sverige från hem med högutbildade föräldrar som också har förhållandevis höga inkomster. De studerande har även högre betygsmedelvärde från gymnasiet än dem som studerar i Sverige. De kommer också ofta från storstadsområden. Dessa faktorer tyder på att studiestödet för utlandsstudier inte är fullt lika utjämnande som studiestödet är i stort. Men samtidigt har en större andel av de utlandsstuderande utländsk bakgrund och bland freemover-studerande är andelen särskilt hög.

Hur stor studiestödets utjämnande effekt är kan mätas genom att titta på hur stor andel av de studerande som har något av de kompletterande stödformerna tilläggs lån, tilläggsbidrag eller merkostnadslån. Dessa stöd ska möjliggöra för personer ur olika samhällsgrupper med olika typer av livssituationer att studera.

Det är en betydligt lägre andel utlandsstuderande som använder både tilläggs lån och tilläggsbidrag. Det beror troligen främst på att utlandsstuderande ofta är unga och inte har rätt till tilläggs lån och inte heller har hunnit få några barn. Den låga användningen av tilläggs lån och tilläggsbidrag kan möjligen indikera att studiestödet för utlandsstudier är lite mindre utjämnande än studiestödet i övrigt. Däremot är det en hög andel utlandsstuderande som använder merkostnadslån, vilket tyder på att stödet ändå har en utjämnande effekt för utlandsstuderande, eftersom det gör det möjligt att studera som saknar andra finansieringsmöjligheter att studera utomlands.

6.4. I vilken mån är stipendier rekryterande och utjämnande när det gäller utlandsstudier?

UHR arbetar för att ge människor förutsättningar att delta i internationella utbyten och samarbeten. Stipendierna för studentutbyte ska möjliggöra för alla att kunna studera utomlands.

Materialet visar att inte alla utnyttjar möjligheten och att huruvida en student deltar i utbyte eller ej, inte är oberoende av studentens bakgrund. Eftersom utbytesstudenterna kommer från föräldrahem med högre utbildningsnivå och inkomster än övriga utlandsstuderande skulle man kunna dra slutsatsen att stipendierna inte är utjämnande. En jämförelse mellan freemover-studenter och utbytesstudenter pekar i den riktningen, men det är svårt att veta skälen till varför en person väljer att studera

⁴⁹ CSN, Studiestödet 2018, CSN rapport 2019:2, 2019.

utomlands som freemover-studerande eller studera utomlands genom utbytesprogrammen. Valet står kanske inte mellan att studera utomlands inom ett utbytesprogram eller att studera utomlands som freemover-studerande, utan valet står mellan att studera i Sverige eller utomlands. Det kan ha sin grund i olika utbildningsstrategier. Freemover-studier kan därför ses som ett alternativ till studier i Sverige för personer som uppfattar en utbildning utomlands som mer attraktiv eller som inte kommit in på den svenska utbildning som man sökt.⁵⁰

Att det är en viss skillnad i social bakgrund mellan dem som åker inom UHR:s program och de som åker inom lärosätens bilaterala utbytesavtal skulle kunna tyda på att stipendierna har en rekryterande och utjämnande funktion. Studenterna inom de bilaterala utbytesavtalen har föräldrar med något högre utbildningsnivå och inkomster. De uppvisar också en högre andel män men en lägre andel med utländsk bakgrund.

Men även när det gäller valet mellan att åka inom något av UHR:s program eller inom ett av lärosätets bilaterala utbytesavtal är det svårt att avgöra vilken roll stipendierna har. Det är dock i regel dyrare att åka inom de bilaterala utbytesavtalen och de som åker inom dessa avtal har även föräldrar med högre inkomster. Lärosätens bilaterala utbytesavtal är i huvudsak med lärosäten i länder som inte täcks av UHR:s stipendieprogram. Vidare visar uppgifter från lärosätena att de bilaterala avtalen nyttjas i högre grad än avtalen inom Erasmus+.⁵¹ Det indikerar att det är det utländska lärosätet och ort som i många fall är avgörande för beslutet att studera utomlands snarare än stipendiet.

Det finns många skäl som avgör varför studenter väljer att studera utomlands eller att stanna hemma. Stipendier är sannolikt inte det enda som avgör om man studerar utomlands eller inte. Klart är att de som kommer i åtnjutande av stipendier genom UHR:s program har en socioekonomisk bakgrund som skiljer sig från dem som inte studerar utomlands. De kommer från familjer med högre inkomster och utbildningsnivå. Ska andelen utresande studenter öka och nå motsvarande EU-målet om 20 procents mobilitet behöver rekryteringen till lärosätens utbytesavtal därför breddas.

⁵⁰ Bryntesson, A, Börjesson, M, Haru, A Från Sverige med Erasmus+ – Utresande studenters upplevelser, praktiker och preferenser, UHR, 2018, s. 17.

⁵¹ En bild av högskolans internationalisering – En analys av svenska lärosätens ansökningar om Erasmus Charter for Higher Education, UHR, 2015.

Referenser

Allinson, K, *Widening Participation in Outward Student Mobility – A toolkit to support inclusive approaches*, Universities UK International, 2017.

Brandenburg, U, Berghoff, S, Taboadela, O: *Erasmus Impact study – Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions*, CHE-consult for the European Commission, 2014.

Bryntesson, A, Börjesson, M, Haru, A: *Från Sverige med Erasmus+ – Utresande studenters upplevelser, praktiker och preferenser*, UHR-rapport 2018:11, 2018.

CSN: *Den ekonomiska situationen för studiemedeltagare med barn*, CSN rapport 2014:3, 2014.

CSN: *Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel*, CSN rapport 2017:4, 2017.

CSN: *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017*, CSN rapport 2018:3, 2018.

CSN: *Studiestödet 2016*. CSN rapport 2017:3. 2017

CSN: *Studiestödet 2018*, CSN rapport 2019:2, 2019.

CSN och SCB: *Utlandsstudier – vad händer sedan?*, CSN rapport 2017:7, 2017.

Edström, J, Pokarzhevskaya, G, *Lönegap mellan akademiker med svensk och utländsk bakgrund – En analys av Saco-förbundens medlemmar*, Saco, 2017.

Hauschildt, K, Vögtle, EM, Gwosć, C: *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators*. EUROSTUDENT VI 2016–2018, 2018.

Internationella programkontoret, Svenskt näringsliv: *Arbetsgivares syn på utlandserfarenhet*, 2010

Prop. 2012/13:152. Studiemedel i en globaliserad värld.

Prop. 2019/20:1: *Budgetpropositionen för 2020*.

SCB: SM - *Befolkningens utbildning 2016, 2017*, UF 37 SM 1701

SCB (2019) *Statistikdatabasen – tabell folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968- 2018*. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/77349>

SFS 2010:800: *Skollag*, 2010.

SFS 2010:2039: *Gymnasieförordning*, 2010.

SFS 2015:736: *Om statsbidrag till kostnader för utbildning i Sverige för utlandssvenska elever*, 2015.

Skolverket: *PM – Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2018*, Dnr 2018:1905, 2018.

Skolverket (2019): *Söktrycket till högskoleförberedande program ökar*, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/arkiverade-statistiknyheter/statistik/2019-08-22-soktrycket-till-hogskoleforberedande-program-okar> (2019-09-23)

- SOU 2011:26: *Studiemedel för gränslös kunskap*, 2011.
- SOU 2018:3: *En strategisk agenda för internationalisering – Delbetänkande om ökad internationalisering av universitet och högskolor*, 2018.
- UHR: *En bild av högskolans internationalisering – En analys av svenska lärosätens ansökningar om Erasmus Charter for Higher Education*, UHR, 2015
- UHR: *Rekryteringspool för internationellt utvecklingsamarbete? – Utvärdering av Minor Field Studies (MFS), Linnaeus-Palme och Praktikantprogrammet*, UHR rapport 2018:7, 2018.
- UHR, Cimo, SIU: *Living and learning – Exchange studies abroad*, 2013.
- UKÄ: *Kvinnor och män i högskolan*. UKÄ rapport 2016:16, 2016.
- UKÄ och SCB: *Universitet och högskolor – Internationell studentmobilitet i högskolan 2017/18*, Statistiska meddelande, UF 20 SM 1803, 2018.
- UKÄ: *Universitet och högskolor – Årsrapport 2018*, UKÄ rapport 2018:5, 2018.
- UKÄ: *Svensk högre utbildning i internationell belysning – en studie baserad på internationell statistik*. UKÄ rapport 2019:5, 2019
- Skolverket: *IB – International Baccalaureate*, 2019.
<http://www.utbildningsinfo.se/gymnasieskola/2.277/ib-international-baccalaureate-1.1400> (2019-11-11)

Bilaga 1

Tabell 28 Översikt över populationen (utlandsstudering) och jämförelsegrupp (studering i Sverige) läsåret 2016/17

	Studering i Sverige		Studering utomlands					
	Totalt		Totalt		Freemoverstudering		Utbytesstudering	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Kön								
Kvinnor	139 209	60	13 172	58	8 627	58	4 545	58
Män	92 549	40	9 525	42	6 262	42	3 263	42
Ålder första året med studiemedel på eftergymnasiala studier								
21 år eller yngre	156 849	68	17 849	79	11 502	77	6 347	81
22-24 år	41 170	18	3 488	15	2 274	15	1 214	16
25-29 år	17 518	8	853	4	663	5	190	2
30 år eller äldre	16 221	7	489	2	450	3	39	1
Ej haft studiemedel	-	-	18	0	-	-	18	0
Bakgrund								
Utländsk	46 910	20	5 500	24	4 389	30	1 111	14
Svensk	184 446	80	14 485	64	7 849	53	6 636	85
Uppgift saknas	402	0	2 712	12	2 651	18	61	1
Föräldrarnas högsta utbildningsnivå								
Högst gymnasienivå	77 285	33	4 883	22	3 277	22	1 606	21
Eftergymnasial nivå kortare än tre år	46 471	20	3 657	16	2 161	15	1 496	19
Eftergymnasial nivå tre år eller längre.	95 392	41	10 534	46	6 096	41	4 438	57
Uppgift saknas	12 610	5	3 623	16	3 355	23	268	3
Gymnasieprogram								
Högskoleförberedande program	164 966	71	17 957	79	11 167	75	6 790	87
Yrkesprogram	46 572	20	2 464	11	1 734	12	730	9
Uppgift saknas	20 220	9	2 276	10	1 988	13	288	4
Läst på komvux/folkhögskola								
Ja	93 307	40	6 138	27	4 327	29	1 811	23
Nej	138 451	60	16 559	73	10 562	71	5 997	77
Storlek gymnasiekommun								
Storstäder och storstadsnära kommuner	71 060	31	10 015	44	6 700	45	3 316	43
Större städer och kommuner nära större stad	84 036	36	7 086	31	4 291	29	2 795	36
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	47 673	21	3 150	14	1 788	12	1 362	17

Uppgift saknas	28 989	13	2 446	11	2 111	14	335	4
Inriktning högskolestudier								
Allmän utbildning	38 298	17	1 414	6	718	5	696	9
Pedagogik och lärarutbildning	34 676	15	249	1	94	1	155	2
Humaniora och konst	9 532	4	2 956	13	2 530	17	426	6
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	36 530	16	8 187	36	5 215	35	2 972	38
Naturvetenskap, matematik, data	10 713	5	996	4	703	5	293	4
Teknik och tillverkning	38 239	16	2 277	10	776	5	1 501	19
Lant & skogsbruk samt djursjukvård	1 807	1	352	2	304	2	48	1
Hälsa & sjukvård samt social omsorg	46 700	20	3 739	17	3 215	22	524	7
Tjänster	6 113	3	627	3	524	4	103	1
Uppgift saknas	9 150	4	1 834	8	810	5	1 024	13

Tabell 29 Översikt av utbytesstuderande i populationen läsåret 2016/17

	Bilaterala utbyten		UHR:s utbytesprogram							
	Totalt		Totalt		Erasmus+		Nordplus		MFS	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Kön										
Kvinnor	2 150	53	2 395	64	1 993	62	99	74	302	80
Män	1 928	47	1 335	36	1 223	38	35	26	77	20
Ålder första året med studiemedel på eftergymnasiala studier										
21 år eller yngre	3 339	82	3 008	81	2 635	82	85	63	287	76
22-24 år	634	16	580	16	487	15	26	19	67	18
25-29 år	93	2	97	3	75	2	3	2	19	5
30 år eller äldre	12	0	27	1	19	1	*	"	6	2
Ej haft studiemedel	0	0	18	1	0	0	18	13	0	0
Bakgrund										
Utländsk	555	14	556	15	485	15	17	13	54	14
Svensk	3 487	86	3 149	84	2 709	84	115	86	324	86
Uppgift saknas	36	1	25	1	22	1	"	"	"	"
Föräldrarnas högsta utbildningsnivå										
Högst gymnasienivå	836	21	770	21	668	21	32	24	69	18
Eftergymnasial nivå kortare än tre år	770	19	726	20	624	19	23	17	79	21
Eftergymnasial nivå tre år eller längre.	2 350	58	2 088	56	1 803	56	68	51	217	57
Uppgift saknas	122	3	146	4	121	4	11	8	14	4
Gymnasieprogram										
Högskoleförberedande program	3 596	88	3 194	86	2 787	87	90	67	316	83
Yrkesprogram	355	9	375	10	300	9	30	22	45	12
Uppgift saknas	127	3	161	4	129	4	14	10	18	5
Läst på komvux/folkhögskola										
Ja	836	21	975	26	789	25	54	40	132	35
Nej	3 242	79	2 755	74	2 427	75	80	60	247	65
Storlek gymnasiekommun										
Storstäder och storstadsnära kommuner	1 798	44	1 518	41	1 331	41	47	35	139	37
Större städer och kommuner nära större stad	1 422	35	1 373	37	1 184	37	44	33	145	38
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	716	18	646	17	547	17	28	21	71	19
Uppgift saknas	142	4	193	5	154	5	15	11	24	6
Inriktning högskolestudier										

Allmän utbildning	393	10	303	8	251	8	9	7	43	14
Pedagogik och lärarutbildning	52	1	103	3	83	3	10	7	10	3
Humaniora och konst	112	3	314	9	278	9	20	15	15	5
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	1 379	34	1 593	43	1 502	47	33	25	58	19
Naturvetenskap, matematik, data	121	3	172	5	146	5	10	7	16	5
Teknik och tillverkning	820	20	681	19	619	19	12	9	50	16
Lant & skogsbruk samt djursjukvård	11	0	37	1	23	1	0	0	14	4
Hälsa & sjukvård samt social omsorg	136	3	388	11	252	8	31	23	105	34
Tjänster	30	1	73	2	62	2	9	7	"	"
Uppgift saknas	1 024	25	0	0	0	0	0	0	0	0

¹ Celler innehållande färre än 3 studerande har ersatts med ”

Tabell 30 Sammanräknad förvärvsinkomst per förälder, fördelat efter utlandsstuderande och studerande i Sverige och typ av utlandsstudier, antal personer och kronor¹

	Studerande i Sverige		Studerande utomlands					
	Totalt		Totalt		Freemover-studerande		Utbytesstuderande	
	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst
Föräldrarnas medianinkomst 2016 (kr)								
Båda föräldrarna	219 356	743 800	19 103	812 100	11 561	759 500	7 542	874 250
Pappa	202 913	416 700	17 528	450 100	10 388	430 800	7 140	480 000
Mamma	214 321	345 700	18 648	373 500	11 228	359 050	7 420	394 200
Uppgift saknas	12 402	-	3 594	-	3 328	-	266	-

Tabell 31 Sammanräknad förvärvsinkomst per förälder, fördelat efter typ av utbytesstudier, antal personer och kronor¹

	Bilaterala utbyten		UHR:s utbytesprogram							
	Totalt		Totalt		Erasmus+		Nordplus		MFS	
	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst	Antal	Inkomst
Föräldrarnas medianinkomst 2016 (kr)										
Båda föräldrarna	3 957	888 500	3 585	857 100	3 096	858 350	123	855 900	365	846 000
Pappa	3 744	489 300	3 396	472 900	2 938	475 150	114	455 800	343	448 900
Mamma	3 902	399 700	3 518	388 000	3 039	388 000	122	365 700	356	400 450
Uppgift saknas	121	-	145	-	120	-	11	-	14	-

Bilaga 2

Fakta om statistiken

Definitioner och förklaringar

Betygsmedelvärde

En sammanräkning av betyg för ansökan och antagning till högskola/universitet eller annan eftergymnasial utbildning i Sverige.

Bilaterala utbytesprogram

Ett avtal om utbytesstudier mellan ett svensk och ett utländskt lärosäte där utbytet inte finansieras av något av de stora stipendieprogrammen. Dessa avtal är huvudsakligen med utomeuropeiska lärosäten.

Erasmus+ (E+)

Erasmus+ är EU:s program för internationellt samarbete och utbyte som finansieras av Europeiska kommissionen. Studenter kan studera eller praktisera utomlands inom programmet. I huvudsak rör Erasmus+ utbyten i Europa men viss mobilitet sker till länder utanför Europa. Minimitiden för studier är 3 månader och för praktik 2 månader. Stipendierna för studieutbyten inom Europa är mellan 400 och 460 euro per månad. För utbyte utanför Europa är stipendierna större och ett resebidrag utgår.

Freemover-studerande

Studier utomlands på eftergymnasial nivå där den studerande själv sätter ihop sin utbildning

Föräldrarnas inkomst

Uppgiften beskriver summan av föräldrarnas sammanräknade förvärvsinkomst inkomståret 2016, det vill säga, summan av alla skattepliktiga inkomster före skatt (förutom kapitalinkomster).

Föräldrarnas utbildningsnivå

Variabeln beskriver den högsta utbildningsnivån fram till och med år 2016 för minst en av föräldrarna.

Gymnasieinriktning

Gymnasieinriktning baseras på de gymnasieprogram/gymnasielinjer som eleven avslutat. I de fall eleven haft flera avslutade gymnasieprogram/gymnasielinjer har den senaste avslutade linjen valts. I rapporten är inriktningarna indelade enligt följande:

- *Ekonomisk inriktning*

- Ekonomisk linje 3 år, ekonomisk linje och ekonomiprogrammet.
- *Estetisk inriktning*
 - Estetisk praktisk linje och estetiska programmet.
- *International baccalaureate*
 - International baccalaureate.
- *Naturvetenskaplig inriktning*
 - Naturvetenskaplig linje, naturvetenskaplig linje 3 år och naturvetenskapsprogrammet.
- *Teknisk inriktning*
 - Teknikprogrammet och teknisk linje 4 år åk 4.
- *Samhällsvetenskaplig inriktning*
 - Samhällsvetenskaplig linje, samhällsvetenskaplig linje 3 år och samhällsvetenskapsprogrammet.
- *Övriga inriktningar*
 - Social linje, humanistisk linje och humanistisk linje 3 år.
- *Yrkesprogram*
 - Alla andra gymnasieinriktningar.

I de fall individen bytt program har det senaste programmet använts.

Högskoleförberedande program

2010 års gymnasieförordning fastslår att ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, teknikprogrammet är högskoleförberedande (de första som gick ut dessa program gick ut vårterminen 2014).

Med stöd av 2010 års gymnasieförordning tolkar vi att även naturvetenskapliga programmet, samhällsvetenskapliga programmet, estetiska programmet, teknikprogrammet (mellan 2006-2014) innan 2010 års gymnasieförordning, det vill säga, de som gick ut innan vårterminen 2014, ska anses som högskoleförberedande.

Innan ovanstående program inrättades 1997 fanns det linjer. Med stöd av 2010 års gymnasieförordning tolkar vi att humanistisk-, samhällsvetenskaplig-, naturvetenskaplig-, estetisk–praktisk-, ekonomisk-, fyraårig teknisk- och tvåårig social linje ska anses vara högskoleförberedande.

Förutom dessa program och linjer har vi även räknat in International baccalaureate (IB-programmet) som högskoleförberedande.

I de fall individen bytt program/linje har det senaste programmet använts.

Inkomst året före studier

Består av sammanräknad inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet kalenderåret före studiestart. För att räknas med i statistiken ska den studerande ha deklarerat en inkomst på 0 kr eller högre. Bortsorterade är studenter som inte deklarerat året före studiestart samt de som påbörjat sina studier före 2009 då vi inte haft inkomstuppgifter för längre period.

För de som både har studier i Sverige och utomlands har inkomst året före det första studiehalvåret i antingen Sverige eller utomlands valts.

Inriktning

Studieinriktningarna baseras på Svensk utbildningsklassifikation (SUN) som används för klassificering av utbildning. I de fall den studerande har flera SUN-koder för läsåret 2016/17 har den SUN-kod med flest veckor valts ut. I de fall de flesta veckorna avsett en SUN-kod som är okänd har vi använt den SUN-kod med näst flest veckor om sådan funnits. För deltagarna i UHR:s utbytesprogram har SUN-koden i UHR:s register använts.

Kön

Med kön avses det juridiska könet, det vill säga det kön som är registrerat i folkbokföringen.

Linnaeus-Palme

Linnaeus-Palme är ett utbytesprogram där svenska universitet och högskolor samarbetar med universitet i låg- och medelinkomstländer. Studenter har möjlighet att studera från 10 till 40 veckor i samarbetslandet. Stipendiebeloppet är 45 500 kronor för 40 veckors utbyte. Vid kortare utbytesperioder reduceras beloppet.

Merkostnadslån

Den som har extra kostnader i samband med studierna kan ansöka om merkostnadslån. Merkostnadslån kan bland annat lämnas för resor, dubbla boenden, försäkring vid utlandsstudier och undervisningsavgift.

Minor Field Studies (MFS)

Ett stipendieprogram som finansieras av Sida. Studenter gör en fältstudie om minst 8 veckor för att samla in information till ett examensarbete. Ett stipendium på 27 000 kronor utgår för att täcka en del av kostnaderna under utlandsvistelsen.

Nordplus (NP)

Ett utbytessamarbete mellan de nordiska länderna och Baltikum som finansieras av Nordiska ministerrådet. Studenter kan studera eller praktisera utomlands inom programmet. Stipendierna kan variera beroende på Nordplusnätverk. Maxstipendium är ca 200 euro per månad plus ett resebidrag.

UHR:s utbytesprogram

Samlingsnamn av de program som handläggs av Universitets- och högskolerådet (UHR). Samlingen består i denna studie av Erasmus+, Nordplus och Minor Field Studies (MFS).

Utbytesstuderande

En person som deltar i ett utbytesprogram mellan ett svenskt lärosäte och ett lärosäte utomlands.

Studieinriktning

Studieinriktningarna baseras på Svensk utbildningsklassifikation (SUN) som används för klassificering av utbildning.

Svensk och utländsk bakgrund

Med utländsk bakgrund avses personer, folkbokförda i Sverige, som är födda utomlands samt personer som är födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar. Att en person har svensk bakgrund innebär därmed att personen är född i Sverige och att en eller båda föräldrarna är födda i Sverige.

Yrkesprogram

Gymnasieprogram och linjer som inte är högskoleförberedande benämns yrkesprogram.

Ålder året före studier

Ålderskategorierna baseras på den ålder den studerande hade före sitt första studiehalvår för studier med studiemedel. Studenter som tagit studiemedel före juli 2001 saknas i statistiken. För dessa studenter har året med studiemedel närmast efter 2001 räknats som första året med studiemedel.

Bortfall och saknade uppgifter

Bortfall

Då UHR:s register delvis innehåller ofullständiga uppgifter om personnummer har uppgifterna i CSN:s och UHR:s register matchats ihop genom gemensamma uppgifter i respektive register. Totalt var det 1 076 personer från UHR:s register som inte gick att matcha ihop med personerna i CSN:s register. Särskilt stort var bortfallet för utbytesprogrammet Linnaeus-Palme där endast 1 person kunde matchas mot CSN:s register. Fördelat per utbytesprogram var det 880 personer inom Erasmus+, 100 personer inom Linnaeus Palme, 57 personer inom Nordplus och 39 personer inom MFS som inte gick att matcha med CSN:s uppgifter. Orsaken till att uppgifterna inte gick att matcha är att det inte finns uppgifter om fördelsdatum för deltagarna i alla UHR:s program eller att studenten inte hade studiemedel under året.

Den studerandes inkomst året före studier

Den studerandes inkomst beskriver den studerandes inkomst året före första året med studiemedel. Uppgift om den studerandes inkomst saknas helt för 37 200 individer

(15 procent) varav 2 300 bland de studerande utomlands och 34 900 av de studerande i Sverige. Att det saknas registrerad uppgift beror sannolikt till största del på att den studerande inte haft någon inkomst i Sverige det aktuella året, att hen inte har varit folkbokförd i Sverige 31/12 – 2016, eller att hen påbörjade sina studier med studiemedel före 2009.

Föräldrarnas inkomst

Uppgift om föräldrarnas inkomster saknas för 16 000 individer (6 procent) där varken mamman eller pappan har en registrerad inkomst. Att registrerad uppgift inte finns beror sannolikt till största del på att föräldrarna inte lämnat några inkomstuppgifter det aktuella läsåret eller att den studerande inte har varit folkbokförd i Sverige 31/12 – 2016.

Föräldrarnas utbildningsnivå

Uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå saknas för 16 200 individer (6 procent) där varken mamman eller pappan har en registrerad utbildning. Att det inte finns någon registrerad uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå beror sannolikt till största del på att föräldrarna inte har några registrerade studieuppgifter i Sverige eller att den studerande inte har varit folkbokförda i Sverige 31/12 – 2016.

Gymnasieort

Uppgift om gymnasieort saknas för 31 400 individer (12 procent). Att det inte finns någon registrerad uppgift beror sannolikt till viss del på att personen inte har läst sin gymnasieutbildning i Sverige.

Gymnasieprogram

Uppgift om gymnasieprogram saknas för 22 496 individer (9 procent). Att det inte finns någon registrerad uppgift beror sannolikt till viss del på att personen inte har läst sin gymnasieutbildning i Sverige.

Betygsmedelvärde

Uppgifter om betygsmedelvärde saknas för 33 800 personer (13 procent). Att det inte finns någon registrerad uppgift om betygsmedelvärde kan ha flera orsaker.

Betygsmedelvärde saknas för personer som slutfört gymnasiestudierna senare än ordinarie terminsslutet. En grupp med särskilt stort bortfall är studerande som läst international baccalaureate (IB), då dessa inte erhåller sina diplom förrän efter vårterminens slut. Att betygsmedelvärde saknas kan också bero på att individen inte läst sin gymnasieutbildning i Sverige.

Svensk/utländsk bakgrund

Uppgifter om bakgrund saknas för 3 100 personer (1 procent). Det kan exempelvis bero på att personen aldrig varit folk-bokförd i Sverige.

Källor och statistikens tillförlitlighet

Statistiken baseras på följande källor:

Barn

Statistik över uppgifter om studenten har barn eller inte baseras på SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) genom att kombinera SCB:s uppgifter om familjetyp och familjeställning. Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/be0101>

Betygsmedelvärde

Uppgifter om gymnasieinriktning är hämtade från SCB som i sin tur fått uppgifterna från Skolverkets elevregister. Betygsmedelvärde, alternativt jämförelsetal, anger genomsnittligt betygspoäng för avgångna elever från gymnasiet under våren.

Uppgifterna hämtas från insamlingen av slutbetyg från gymnasiet och utgörs av samtliga avgångselever från kommunala, landstingskommunala och fristående skolor, ej särskolor eller Komvux. Jämförelsetalet fås av att värdet på det uppnådda betyget multipliceras med kursens gymnasiepoäng. Detta sammanlagda betygsvärde divideras med poängsumman av de betygssatta kurser som ingår i slutbetyget. Betygsvärdet för ett A är 20, B=17,5, C=15, D=12,5, E=10, F=0, Betygsvärdet för ett IG=0, G=10, VG=15, MVG=20. Jämförelsetalet kan vara maximalt 20.

Medelbetyg enligt betygsskalan 1-5 för avgångselever 1973 – 1996 har räknats om till betygsmedelvärde (jämförelsetal) enligt bilaga 4 i UHRFS 2013:1

Läs mer om statistiken framställning och kvalitet på Skolverkets webbplats. Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/uf0102>

Folkhögskola

Uppgifter om folkhögskola är hämtade från SCB:s register över folkhögskolor. Huvuddelen av uppgifter om folkhögskolornas verksamhet lämnas genom systemuttag från folkhögskolornas administrativa system som skolorna skickar till SCB via SCB:s insamlingsverktyg. Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/uf0601>

Föräldrarnas inkomst

Variabelns källa är STATIV, en longitudinell individdatabas som ursprungligen skapats på uppdrag av Integrationsverket. I detta register finns bara uppgifter i de fall individen är folkbokförd i Sverige den sista december aktuellt år. Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/stativ>

Föräldrarnas utbildningsnivå

Variabelns källa är STATIV, en longitudinell individdatabas som ursprungligen skapats på uppdrag av Integrationsverket. I detta register finns bara uppgifter i de fall individen är folkbokförd i Sverige den sista december aktuellt år. Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/stativ>

Gymnasieinriktning

Uppgifter om gymnasieinriktning är hämtade från SCB som i sin tur fått uppgifterna från Skolverkets elevregister. Registren utgör en del i Skolverkets nationella

uppföljningssystem för skolektorn. Läs mer om statistiken framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/uf0102>

Komvux

Uppgifter om komvuxstudier är hämtade från SCB som i sin tur fått uppgifterna från Skolverkets elevregister. Uppgifter från höstterminen 1987 och vårterminen 1993 finns inte vilket innebär att individer som endast studerat på Komvux under dessa terminer har inte registrerats. Läs mer om statistiken framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/uf0106>

Svensk och utländsk bakgrund

Variabelns källa är STATIV, en longitudinell individdatabas som ursprungligen skapats på uppdrag av Integrationsverket. I detta register finns bara uppgifter i de fall individen är folkbokförd i Sverige den sista december aktuellt år. Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <http://www.scb.se/stativ>

Studerandes inkomst

Uppgifter om den studerandes inkomster är hämtade från SCB:s Inkomst- och taxeringsregister (IoT). Läs mer om statistikens framställning och kvalitet på SCB:s webbplats <https://www.scb.se/he0110>

Studiestödsrelaterade uppgifter

Samtliga studiestödsrelaterade uppgifter är hämtade från CSN:s administrativa register över studiestöden (STIS). Möjliga felkällor kan finnas enligt nedan nämnda uppgifter.

Beviljade veckor med studiemedel

I studien finns inte uppgift om exakt tid som den studerande har studerat med studiemedel. Det kan förekomma att den studerande ansöker om studiemedel och blir beviljad studiemedel – men väljer att inte utnyttja studiemedlet. Då vi gjort en avgränsning på minst tre veckor med studiemedel kan det förekomma en mindre överskattning av antal individer i både population och jämförelsegrupp.

Uppgifter om studiestöd

Uppgifter om den studerande haft studiestöd finns bara för studerande som haft studiestöd efter juni 2001. Det kan förekomma att individer haft studiestöd före juli 2001 och deras registrerade datum för första år med studiestöd blir då beroende på när de tog studiestöd första gången efter juli 2001.

Uppgifter om lån och studieskuld omfattar också endast lån tagna efter den 30 juni 2001 (så kallade annuitetslån). För dem som studerade med studielån före 30 juni 2001 och även studerade med studielån läsåret 2016/17 kan därför skuldstorlekens storlek vara i underkant. Det bör endast gälla en mycket liten del av individerna.

UHR:s utbytesprogram

Uppgifterna gäller utbyten/utlandsvistelser som pågått någon period mellan den 1/7-2016 och 30/6-17. Uppgifterna är hämtade ut EU-kommissionens rapporteringsverktyg "Mobility tool" och inbegriper uppgifter om utbyten inom såväl inomeuropeisk (KA103) och utomeuropeisk mobilitet (KA107). Ett fåtal personer har åkt på utbyte till två olika lärosäten eller både gjort utbyte vid lärosäte och praktiserat under läsåret. För dessa studenter har bägge utbytena räknats med.

Linnaeus Palme

Uppgifterna är hämtade ur UHR:s rapporteringsverktyg. Endast en student ut UHR:s register kunde matchas med CSN:s uppgifter då födelsedata saknas i UHR:s register.. Studenten redovisas i gruppen utbytesstudenter. Ingen enskild redovisning av studenten förekommer.

MFS

Uppgifterna är hämtade ur UHR:s rapporteringsverktyg. MFS-perioder har klassificerats som "studier" i rapporten.

Nordplus

Uppgifterna är hämtade ur det gemensamma rapporteringssystemet Espresso. Listan innehåller mobiliteter som är 3 veckor eller längre som rapporterats för kontraktperioden 2016. Då kontraktstiden för medlen inom Nordplus sträcker sig till sista september och givet det faktum att exakta datum inte anges i rapporteringen kan det förekomma ett fåtal studenter i listan som deltagit i utbyte under ht 17, det vill säga utanför tidsperioden för undersökningen. Uppgifterna i rapporteringsverktyget innehåller inte uppgifter om namn och födelsedatum. UHR har därför kontaktat de lokala Nordpluskoordinatorerna (78st) för att få kompletterande information. Av 212 mobiliteter har 191 kunnat kompletteras med namn och födelsedatum.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.